

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 3 SEPTEMBER 1952

No 1841

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
De fruitoogst 1952 door <i>W. H. Kemmers</i>	668
Het Landbouwschap in wording door <i>A. van Wijnen</i>	671
De monetaire situatie in Israël door <i>Drs J. A. Coltov</i>	673
Conjunctuurvooruitzichten in de Verenigde Staten op lange termijn	675
Internationale notities:	
President Truman's verweer tegen het Amerikaanse protectionisme	677
De recente maatregel van de Bank of England door <i>Drs J. Schrok</i>	678
Boekbespreking:	
Mr G. M. Greub: De Rijnverbinding van Amsterdam en haar geschiedenis, bespr. door <i>Drs P. van Zuuren</i>	679
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i>	680
Statistieken:	
Bankstaten	681

Dezer dagen

heeft H.M. de Koningin een groep nieuwe ministers benoemd; wij hebben een ministerie. Waarschijnlijk zal het kabinet thans gaan concretiseren, hoe het een Regering denkt te zijn. Doch daarop dient tot de Troonrede gewacht.

Men heeft gezegd, dat het buitenland er niets van begreep, waarom telkens formaties mislukten. Nu een formatiepoging slaagde, heeft men niet de indruk, dat het buitenland het goed begrijpt. „The Times” van 2 September noemt de nieuwe Minister van Economische Zaken „conservative protestant”. Het zij toegegeven, dat ook een Nederlander zelden zieliger stottert dan wanneer hij — voor een buitenlander — de eigen politieke verhoudingen onder woorden moet brengen.

Formules laten zich echter wringen door de vakman. De democratische kandidaat voor de komende Amerikaanse presidentsverkiezing heeft zich op „Labor Day” over arbeidsvraagstukken uitgesproken. Hij kwam hierbij tot de voortreffelijke vondst: „Collective bargaining is a form of free competition”. Zo laten zich idealen van Old en New Deal door een hulpwerkwoord eenvoudig verbinden: de eis die Walter Pater echter aan een volmaakt kunstwerk stelde was de eenheid van vorm en inhoud.

Meester van de formule of van de inhoud? De Franse premier Pinay heeft het aangenaam verpozen weer moeten beëindigen: de politieke jacht is ook in Frankrijk opnieuw geopend. Hij wil een drastische restauratie. Zelfs als het ontroosten van binten niet met de Franse slag geschiedt, is daarmee nog geen vernieuwing van materiaal bereikt. Desondanks stelt hij als inhoud: verandering van mentaliteit. De Latijnse geest heeft eens triomfen gevierd in het strakke denken.

Soms wordt de vorm verwaarloosd, als men meent dat de inhoud belangrijk genoeg is. De Perzische premier heeft nogal abrupt doen horen, dat hem nog niet genoeg was geboden. „Een kleine hamer fel gedreven, heeft meer macht...” Thans wordt gewogen, hoeveel nog in de schaal zal worden gelegd.

Het „Trades Union Congress” in Groot-Brittannië keert tot de natuurlijke vorm weer; boven de macro-economische problemen van totale loonsom en betalingsbalans, begreep men elkaar in het strijdpunt van de „closed shop”. Het is prettig, dat er problemen blijven waarover men met een intuïtieve mening opgewekt kan strijden.

De intuïtieve mening, laatste redding, niet alleen voor de eenvoudigen van geest, doordat het statistisch materiaal in steeds nieuwe wallen zich opstapelt. Ondanks de wal van statistieken, welhaast zo breed als de muren van Babylon, weet geen expert, wat de Amerikaanse conjunctuur eigenlijk doet. De economisch-politicus voegt zich in de vorm van Kloos: „k Lag veelal slaaploos door de onwis-verlichte nachten, voel-denkend zwaar, maar 't naast mij liggende papier bleef leeg”.

KAS-ASSOCIATIEN.V.

SPIJSTRAAT 172, AMSTERDAM-C

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

Betaalkantoor voor coupons,
dividenden en uitgelote stukken

SMIT
SLIKKERVEER

DYNAMOS MOTOREN INSTALLATIES

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Advertentie-opdrachten

voor het eerstvolgende nummer dienen uiterlijk
9 September v.m. in het bezit te zijn van:

Advertentie-afdeling E.-S. B. - Postbus 42 - Schiedam
Tel. 69300 - Toestel 1 of 3

GEMEENTE ROTTERDAM

UITGIFTE VAN

f 15.000.000.— 4 1/4 pCt. Obligaties

waarvan reeds f 5.000.000.- obligaties op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst
in stukken van f 1000.— nominaal.

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op boven-
genoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

DONDERDAG 4 SEPTEMBER 1952

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 100 pCt.

bij de kantoren van de

**Rotterdamsche Bank N.V. Nederlandsche
Amsterdamsche Bank N.V. Handel-Maatschappij, N.V**

**De Twentsche Bank N.V.
Incasso-Bank N.V.
Lippmann, Rosenthal & Co.
R. Mees & Zoonen
Pierson & Co.**

te Rotterdam, Amsterdam en 's-Gravenhage, voor zover aldaar gevestigd, alsmede
bij de heren Heldring & Pierson te 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het
prospectus d.d. 28 Augustus 1952.

Rotterdam, 28 Augustus 1952.

Burgemeester en Wethouders
der Gemeente Rotterdam.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

W. H. KEMMERS, De fruitoogst 1952.

De productie van hard fruit, vooral die van appels en peren, is in Nederland sedert 1940 enorm toegenomen, waardoor een groot afzetvraagstuk is ontstaan. Van een importerend land werd Nederland snel een exporterend land; ongeveer één derde van de veilingaanvoer moet thans buiten de grenzen worden afgezet. De prijzen, welke op de buitenlandse markten worden gemaakt, bepalen dan ook de hoogte van het gehele Nederlandse prijspeil. In deze fruitsector doet zich een interessante verschuiving voor: terwijl er in West-Europa over het algemeen een tendentie is tot uitbreiding van de fruitteelt, loopt deze in Noord-Amerika regelmatig terug. Deze wijziging valt samen met het teruglopen van de Noordamerikaanse export naar West-Europa. Het is moeilijk te voorzien of deze verschuiving duurzaam is; in ieder geval is het voor de Nederlandse fruitteelt van belang er alles op te zetten om thans een vaste plaats op de Europese markten te verkrijgen. De productie van klein fruit is de laatste jaren sterk gestegen en een verdere toeneming is te verwachten. Ten gevolge van geringe afzetmogelijkheden is in dit seizoen doordraai niet uitgebleven. Deze doordraai is niet vernietigd, doch geconserveerd. Het is zaak afzetkansen voor deze voorraden te vinden. De omvang van de kasfruitcultures loopt terug. Bij de perziken- en pruimenteelt in kassen is dit een soort correctie op de sterke productieuitbreiding gedurende de oorlog; de druiventeelt ondervindt concurrentie van de natuurdruiwen op de exportmarkten, terwijl voorts de inkrimping van deze teelt sterk wordt beïnvloed door de gunstige gang van zaken bij tomaten.

A. VAN WIJNEN, Het Landbouwschap in wording.

De landbouw heeft als eerste een Ontwerp Algemene Maatregel van Bestuur tot instelling van een Bedrijfschap voor de Landbouw bij de Sociaal-Economische Raad ingediend. Bij dit ontwerp maakt schrijver een aantal kanttekeningen met betrekking tot de volgende punten: het voorop gaan van de agrarische sector; de opbouw van het Landbouwschap op vrije organisaties; de omvang; centralisatie van de leiding; interne verhoudingen; verhouding tot de vrije organisaties; positie van de landbouw in het zakelijk geheel. Opgemerkt wordt, dat het ontwerp is opgebouwd op een bijna algehele vrijheid van handelen. Indien dit vrijheidssysteem zou worden doorgevoerd in alle P.B.O.'s van alle bedrijfsgroepen zonder stevige overheidshand hierin, die de daden van gelijkgerichte belanghebbendegroepen binnen grenzen kan houden, dan zou dat volgens schrijver ongetwijfeld tot een ware ramp voor ons land en volk kunnen uitgroeien.

Drs J. A. COLTOV, De monetaire situatie in Israël.

Gedurende de mandataire periode werd het geldwezen in Palestina beheerd door de „Palestine Currency Board”, een lichaam, dat niet beschikte over de prerogatieven van een centrale bank en dat daardoor niet in staat was de banken leningen te verschaffen en aldus een regulerende werking op de geld- en kapitaalmarkt uit te oefenen. Op 15 Mei 1948 verliet de laatste vertegenwoordiger van de „Board” de 24 uur oude staat Israël, zonder dat enige regeling was getroffen met betrekking tot het verder functioneren van het monetaire systeem in dat land. De voorlopige Regering had derhalve systeem te dragen voor een snelle overbrugging van het ontstane vacuum in de geldvoorziening en tegelijkertijd voor een nieuwe regeling, waardoor de Staat ook op monetair gebied onafhankelijk zou worden van het Verenigd Koninkrijk en van de Arabische buurstaat, waarmee tot dat moment een gemeenschappelijke geldstandaard bestond. Op 17 Augustus 1948 kwam de nieuwe organisatie tot stand, die was neergelegd in de

Bank Notes Ordinance en de Currency Ordinance, waarbij het Palestijnse pond werd vervangen door het Israëliësch pond. De Bank Notes Ordinance markeert de overgang van een koloniaal tot een nationaal geregeld geldwezen. In dit artikel wordt nagegaan, hoe de monetaire situatie in Israël zich sedertdien heeft ontwikkeld.

Conjunctuurvooruitzichten in de Verenigde Staten op lange termijn.

Een huidige uiteenzetting inzake de na-bewapening-conjunctuur in de Verenigde Staten is te vinden in het jongste rapport van de economische adviseurs van President Truman. Deze adviseurs zijn optimistisch over de vooruitzichten op lange termijn. Voor hun optimistische zienswijze beroepen zij zich op de ervaring van de na-oorlogse periode tot het Korea-conflict. Zij verklaren, dat er geen reden is om a priori de stelling te aanvaarden, dat een economie, welke in staat was tussen 1946 en 1950 op een niveau van hoge werkgelegenheid te blijven, enkele jaren later dit niet meer zou kunnen. Hun bewijsvoering klopt echter niet in alle opzichten. Hoe belangrijk de analyse van de adviseurs ook is, zij rekenen meer met mogelijkheden dan met waarschijnlijkheden. Men kan zeggen, dat de krachten, welke de hoge na-oorlogse bedrijvigheid hebben teweeggebracht, in hun orde van grootte nog onvoldoende geanalyseerd zijn, dat het niet zeker is, of de daling in de particuliere investeringen in de toekomst vlug genoeg en in voldoende mate gecompenseerd zal worden door uitvoering van overheidswerken en of de hoge werkgelegenheid te handhaven is zonder inflatie. Het staat wel vast, dat een langdurige depressie in de Verenigde Staten niet meer te verwachten is, maar het is nu nog allerminst zeker of een recessie uit zal blijven of een mild karakter zal dragen.

— SOMMAIRE —

W. H. KEMMERS, La récolte fruitière aux Pays-Bas en 1952.

Les fruits néerlandais peuvent être classés en 3 groupes: les fruits résistants, les fruits de conservation difficile et les fruits de serre. M. Kemmers expose les problèmes de la production et de l'écoulement qui sont différents pour chacun de ces groupes.

A. VAN WIJNEN, L'organisation professionnelle de l'agriculture.

Les organisations agricoles ont introduit devant le Conseil Economique et Social un projet de Mesure Générale d'Administration en vue de l'établissement d'une Organisation Professionnelle de l'Agriculture. L'auteur émet divers commentaires à ce propos.

Drs J. A. COLTOV, La situation monétaire en Israël.

Le 17 août 1948 les finances israéliennes ont été réorganisées par la „Bank Notes Ordinance” et le „Currency Ordinance”. La première de ces mesures marque le passage d'un régime monétaire colonial à un régime national. L'auteur examine l'évolution de la situation monétaire qui s'est produite depuis lors.

Prévisions à long terme sur la conjoncture aux Etats-Unis.

L'auteur émet un commentaire critique sur le récent rapport des conseillers économiques du président Truman concernant la situation économique après le réarmement aux Etats-Unis. Ces conseillers émettent des prévisions optimistes sur l'évolution à long terme de la conjoncture. Selon l'auteur de l'article, il est certain qu'on ne doit pas s'attendre à une dépression de longue durée, toutefois un affaïssissement de caractère atténué n'est pas exclu.

De fruitoogst 1952

Het Nederlandse fruit kan in drie groepen worden verdeeld, t.w. het harde fruit, het klein fruit en het kasfruit. Per groep liggen de problemen verschillend, zowel wat de productie als wat de afzetmogelijkheden betreft. Over iedere groep zullen enkele opmerkingen worden gemaakt.

Het harde fruit.

Tot deze groep behoren de appels en de peren, terwijl de kersen en de pruimen, hoewel het nu niet direct harde vruchten zijn, er eveneens bij kunnen worden ingedeeld.

De belangrijkste productiegebieden zijn: De Betuwe, Zuid-Limburg, Zuid-Beveland en de IJsselstreek. Sedert vele jaren wordt de teelt er uitgeoefend als onderdeel van het landbouwbedrijf op de klei. Gespecialiseerde fruitteeltbedrijven zijn als regel eerst in later jaren ontstaan; grotendeels zelfs in de laatste 15 jaren.

De omvang van de productie, vooral van appels en peren, is in Nederland sedert 1940 enorm toegenomen. Voor een gedeelte is dit een gevolg van een uitbreiding van de met dit fruit beteelde oppervlakte. Zo steeg deze oppervlakte van 40.000 ha in 1939 tot 47.000 ha in 1946 en zelfs tot 57.000 ha in 1951; derhalve een toeneming met ruim 40 pCt. Indien we echter bedenken, dat de oogst vóór 1940 gemiddeld ruim 100.000 ton bedroeg en de laatste jaren ruim 400.000 ton en dus met 300 pCt is gestegen, dan moet er nog een andere krachtige factor in het spel zijn. Dit te meer, daar de sedert 1946 plaats gehad hebbende uitbreiding van de beteelde oppervlakte nog slechts een tamelijk onbetekenende oogst kan leveren.

Deze tweede factor is de verbetering in de cultuurmethoden. Sedert de jaren dertig is er o.a. veel inzicht verkregen in de levenswijze en de levensvoorwaarden van de insecten en zwammen, die het fruit belagen. De chemie zorgde er voor, dat de ter beschikking komende bestrijdingsmiddelen gelijke tred hielden met dit inzicht. Door een goed systeem van onderwijs en voorlichting werden de nieuwe middelen snel in praktijk gebracht. Ook bij de andere cultuurzorgen werden vele verbeteringen toegepast.

Daar bovendien de fruitprijzen tijdens en na de oorlog over het geheel goed lagen, waren de voorwaarden voor een intensiveringsproces op grote schaal geheel aanwezig. Niet alleen de grootte, doch ook de kwaliteit van de oogst ging er snel door omhoog.

Deze enorme toeneming van de productie deed een groot afzetvraagstuk ontstaan. Van een importerend land werd Nederland snel een exporterend land. Het volgende overzicht illustreert dit wel zeer duidelijk.

× 1.000 kg.

Appelen	Import		Peren	Export	
	Import	Export		Import	Export
Gem. 1925/29	7.800	26.800	Gem. 1925/29	4.500	6.000
Gem. 1935/39	14.600	11.000	Gem. 1935/39	2.800	1.800
Gem. 1949/51	2.500	101.400	Gem. 1949/51	900	40.100

De fruitveilingen, die het grootste gedeelte van de oogst voor de telers verkopen, zagen zich voor enorme problemen geplaatst. Niet alleen moesten de veilinghallen, de fustvoorraden en de fustloodsen aan de sterk vergrote aanvoer worden aangepast, doch, daar vele buitenlandse markten hoge eisen aan het fruit stellen, moest snel worden gezorgd voor lokale verpak- en sorteerstations. Bovendien zorgden de meeste veilingen voor het op korte termijn doen bouwen van koel- en bewaarcapaciteit, teneinde de verkoop over een grotere periode te kunnen spreiden. Zo steeg de koelcapaciteit van de fruitveilingen van 6.000 ton in 1947 tot 20.000 ton in 1952.

Welke grote invloed de exportmogelijkheden op de

prijsvorming van appels en peren hebben gekregen, blijkt duidelijk uit het volgende overzicht.

× 1.000 kg.

Gem. 1949/51	Appelen	Peren	Pruimen	Kersen
Veilingaanvoer	275.900	124.000	25.000	18.000
Import	3.000	1.000	1.000	1.000
Binnenlands verbruik:				
vers	147.000	80.000	19.000	14.000
geconserveerd	20.000	1.000	2.000	2.000
Export:				
vers	101.000	40.000	2.000	—
geconserveerd	5.000	2.000	3.000	3.000

¹⁾ Daar niet de gehele oogst via veilingen wordt verkocht, moeten de cijfers over het verse binnenlandse verbruik nog worden verhoogd met de hoeveelheid, die buiten de veilingen om verhandeld is. Dit kwantum is niet nauwkeurig te bepalen.

Ongeveer een derde gedeelte van de veilingaanvoer moet thans buiten onze grenzen worden afgezet. De prijzen, welke op de buitenlandse markten worden gemaakt, bepalen dan ook de hoogte van het gehele Nederlandse prijspeil. Uit onderstaand staatje is af te leiden, welke markten vooral voor ons-fruit van belang zijn.

× 1.000 kg.

Gem. 1949/51	Appelen	Peren	Pruimen	Kersen
Export naar:				
West-Duitsland	82.300	15.500	1.400	400
Engeland	5.600	18.400	—	100
België	6.500	3.000	200	—
Frankrijk	1.300	—	—	—
Overige landen	5.700	3.200	—	—

West-Duitsland begon in 1949 weer deel te nemen aan de internationale handel. Reeds spoedig werd er de import van fruit uit Nederland geliberaliseerd. Het land bleek mede ten gevolge van een kleine eigen oogst, een zeer grote opnemingscapaciteit zowel van tafelfruit als van industriefruit te hebben.

Naar de mening van de sterk protectionistisch ingestelde Duitse boerenorganisatie ging de liberalisatie echter veel te ver. De grote appeloogst van 1950 veroorzaakte een sterke drang naar importrestricties. Het resultaat hiervan was, dat de import van appels de gehele herfst en een gedeelte van de winter werd verboden.

In November 1950 werd de liberalisatie geheel ongedaan gemaakt. De aanleiding hiertoe was de toen slechte positie van West-Duitsland in de E.B.U.

Het volgende jaar gaf een contingenteringpolitiek te zien. De Duitse oogst was nu echter klein. Het contingent van \$ 8 mln bleek ongeveer voldoende te zijn.

Voor 1952 staat weer een contingent van \$ 8 mln ter beschikking. De oogst, welke er in Duitsland aanvankelijk goed voor stond, begint o.a. door aanhoudende droogte kwantitatief en kwalitatief sterk tegen te vallen. De kans is daarom groot, dat West-Duitsland dit seizoen een vrij grote importbehoefte heeft. De E.B.U.-positie van het land is gunstig, zodat uit dien hoofde eveneens weinig bezwaar tegen een ruime invoer kan bestaan.

Overigens was er reeds, vóór de grootte van de oogst bekend was, uit protectionistische overwegingen bepaald, dat de invoer van appels van 1 September tot 15 October en van peren van 15 September tot 1 November verboden zal zijn. Voor Nederland geldt deze maatregel niet, daar het in staat is minimumexportprijzen te garanderen en derhalve dumping kan voorkomen. Het is nog niet te voorzien, of West-Duitsland alleen tafelfruit zal moeten importeren, of dat er ook een tekort aan industriefruit zal ontstaan.

De tweede afnemer van deze groep fruit is Engeland. De import van peren kon er sedert het einde van de oorlog

practisch onbelemmerd plaatsvinden. De appelimport was tot 1 Januari 1951 een kwestie van regeringsaankopen. Daarna was er een vrije individuele invoer mogelijk.

Per 8 November 1951 ging de juist aan het bewind gekomen conservatieve regering tot zeer drastische invoerbepalingen over. Tot 31 December 1952 geldt er voor de invoer van appels een „global quote” van £ 300.000 en voor peren van £ 750.000. Op deze contingenten kunnen alle Westeuropese landen exporteren. Hoe drastisch deze beperking is blijkt wel uit het feit, dat deze contingenten resp. ca 20 pCt en 35 pCt bedragen van de — ook al niet geheel vrije — uitvoer naar Engeland van deze landen in de overeenkomstige periode van 1951.

De aanleiding tot deze voor onze fruitteelt zeer nadelige maatregelen is zonder twijfel de slechte deviezenpositie van Engeland. Het verleden heeft echter vele malen geleerd, dat het oorspronkelijke motief gemakkelijk uit het oog wordt verloren en dat de protectionistische resultaten het hoofddoel worden.

Met België, het in volgorde van belangrijkheid derde land, dat hard fruit uit Nederland importeert, zijn in Benelux-verband speciale overeenkomsten van kracht. Het harde fruit valt geheel onder het landbouwprotocol, waarover in Mei 1947 overeenstemming werd bereikt. Dit houdt in, dat beide landen het recht hebben minimum-importprijzen vast te stellen en indien de marktsituatie daartoe aanleiding geeft, de import te verbieden.

Van dit recht heeft België zeer ruim gebruik gemaakt. Steeds hebben zeer hoge minimumimportprijzen gegolden. Per ras waren deze verschillend. Daar de Belgische oogst echter voornamelijk bestaat uit een verouderd sortiment en van matige kwaliteit pleegt te zijn, is het gevolg van deze situatie, dat alleen fruit van prima kwaliteit naar België geëxporteerd wordt. Alleen dit fruit kan over de hoge muren heen komen.

Niettemin werd enige malen alle import verboden, nl. als ten gevolge van een grote Belgische oogst, de prijzen van het fruit van matige kwaliteit in België sterk daalden. Het behoeft weinig betoog, dat wij hier nog ver verwijderd zijn van het Benelux-ideaal.

Dit jaar verwacht België een vrij grote oogst. Wij vragen ons af of dit opnieuw tot scherpe maatregelen aanleiding zal geven.

Frankrijk spant de kroon op het gebied van beschermende maatregelen. Alle import van fruit is er in principe niet toegestaan. De grenzen gaan dan ook slechts op, als de prijzen er door een grote schaarste tot een abnormaal hoog niveau zijn opgelopen. De laatste jaren is dit enige malen gebeurd. De invoer bestaat dan uit tafelfruit. Soms exporteert Frankrijk zelf industriefruit.

De oogst 1952 schijnt er bevredigend te zijn, met uitzondering van de perenoogst in sommige districten.

In Nederland zelf wordt een grote oogst verwacht. Het ziet er volgens bovenstaande beschouwingen naar uit, dat het voornamelijk van de ontwikkeling van de Westduitse oogst en verdere marktsituatie zal afhangen in hoeverre de afzet in Nederland vlot zal verlopen. Italië, de grootste concurrent, verwacht een matige appeloogst en een grote perenoogst.

Het is alleszins waarschijnlijk, dat het prijspeil van appels en perzen dit jaar lager zal liggen dan tijdens het vorige seizoen, toen bijna overal de oogsten kleiner waren. Gelet op de positie van Engeland t.a.v. de handel in peren en op de Italiaanse oogst van dit product, is een prijsval van peren nog meer waarschijnlijk dan van appels. De sterkste positie neemt ongetwijfeld nog het kwaliteitsfruit in.

Wij mogen voorts niet uit het oog verliezen, dat de opnemingscapaciteit van alle Europese markten bij een laag prijspeil heel wat groter is dan bij een hoog prijsniveau, terwijl door het feit, dat bijna alle contingenten waarde-

quota's zijn, de exportmogelijkheden bij een prijsdaling groter worden.

Bij pruimen en kersen is in veel mindere mate sprake van een grote samenhang tussen de diverse markten in West-Europa.

Er doet zich in deze sector van de fruitteelt nog een interessante verschuiving voor. Terwijl er in West-Europa over het algemeen een tendentie is tot uitbreiding van de fruitteelt, loopt deze in Noord-Amerika regelmatig terug. Het areaal appels verminderde in de Verenigde Staten van 1920 tot 1946 met ca 500.000 ha. De verbetering van de cultuurmethoden heft deze vermindering niet op.

Deze wijziging valt samen met het teruglopen van de Noordamerikaanse export naar West-Europa.

De oorzaak van deze verschuiving is vermoedelijk de vooroorlogse crisispolitiek en de na-oorlogse dollarschaarste in West-Europa. Door het wegvalen van de export wordt de Amerikaanse teelt minder rendabel en krimpt in, vooral in die gebieden welke minder geschikt zijn voor deze cultuur. In West-Europa gebeurt het omgekeerde.

Of deze verschuiving van duurzame aard is, valt moeilijk te voorzien. In ieder geval is het voor de Nederlandse fruitteelt een aanwijzing alles er op te zetten thans een vaste plaats op de Europese markten te verkrijgen. Dit zal slechts mogelijk zijn als een kwaliteit wordt geteeld, welke met de Amerikaanse appels uit de valleien tussen de Rocky Mountains en het Kustgebergte kan wedijveren. De ontwikkeling van de Nederlandse fruitteelt in de laatste 10 jaren sluit dit niet uit. Voor de rest zal veel afhangen van de toekomstige ontwikkeling van de koersverhouding tussen dollar en gulden, alsmede van de Amerikaanse exportpolitiek. Deze laatste leidt er gemakkelijk toe subsidies te verlenen op de export van surplusproducten uit de agrarische sector.

Klein fruit.

De belangrijkste tot deze groep behorende producten zijn aardbeien, frambozen, rode bessen, zwarte bessen en kruisbessen. De teelt is zeer arbeidsintensief en wordt voor een groot gedeelte uitgeoefend op de kleine boerenbedrijven op de zandgronden in het Zuiden van het land. Het centrum vormt de Baronie van Breda. De bessensoorten komen voorts voor in combinatie met de teelt van hard fruit. Aardbeien worden behalve op de Brabantse zandgronden geteeld rond Barendrecht, Beverwijk en Zaltbommel.

De productie van deze soorten fruit is de laatste jaren sterk vergroot en de uitbreiding van het beteelde areaal gedurende de laatste jaren doet een verdere uitbreiding verwachten. Aanleiding tot deze ontwikkeling is enerzijds ongetwijfeld het gunstige prijsverloop tijdens en kort na de oorlog, toen er een groot gebrek aan dit soort fruit was. Anderzijds kan een vergroot arbeidsoverschot op de zandgronden als gevolg van de beperking van de veestapel er toe hebben bijgedragen, dat juist daar de teelt van klein fruit aantrekkelijk werd.

Het grootste gedeelte van de aanvoer van het kleine fruit wordt door de conservenindustrie aangekocht en verwerkt tot fruitpulp, een halffabrikaat voor de jamproductie, alsmede tot vruchtensap en hele vruchten in blik. De meeste van deze artikelen worden op grote schaal geëxporteerd. Het volgende overzicht geeft een inzicht in de betekenis der diverse afzetmogelijkheden.

× 1.000 kg.				
Gem. 1949/51	Aardbei	Framboos	Rode bes	Zwarte bes
Veilingaanvoer	19.300	4.100	7.400	3.200
Import	200	—	100	—
Binnenlands verbruik:				
vers	5.100	100	2.800	100
geconserveerd ..	2.100	700	2.200	600
Export:				
vers	400	200	200	—
geconserveerd ..	11.800	3.100	2.200	2.600

De export vindt als regel overwegend plaats naar Engeland. Daarna komen Duitsland en Canada.

Tot en met 1949 kocht de Engelse Overheid de benodigde pulp centraal in. Met verwaarlozing van andere markten heeft Nederland toen zo goed mogelijk in de Engelse behoefte voorzien. In 1950 liberaliseerde Engeland de invoer van pulp en stelde het bovendien een beschikbare voor de import van vruchten in blik vastgesteld. Officieel werd gepubliceerd, dat het eerste niet zou gelden voor abrikozen-, grape fruit-, perziken-, peren- en ananaspulp. Bij de afgifte van de importlicenties bleek echter dat deze soorten pulp er wel onder vielen.

Toen bekend werd, dat Engeland voor 1952 een scherpe contingentering zou doorvoeren, werd de oogst 1952 met angst tegemoet gezien.

Voor de periode 1 Juli 1952 tot 30 Juni 1953 werd een „global quote” van £ 1 mln voor pulp en een bilateraal contingent van £ 250.000 voor vruchten in blik vastgesteld. Officieel werd gepubliceerd, dat het eerste niet zou gelden voor abrikozen-, grape fruit-, perziken-, peren- en ananaspulp. Bij de afgifte van de importlicenties bleek echter dat deze soorten pulp er wel onder vielen.

Deze laatste pulpsoorten worden uit Zuideuropese landen betrokken. De betekenis van deze „global quote” voor Nederland werd hierdoor veel kleiner; een verhoging van dit contingent met £ 250.000 kon dit nieuwe nadeel niet meer compenseren. Daar van het totaal nu £ 500.000 werd afgesplitst voor genoemde Zuideuropese pulpsoorten, resteerde er voor de Nederlandse soorten nog slechts £ 750.000. Fraai is deze Engelse manoeuvre niet.

West-Duitsland voert thans een ruimere invoerpolitiek. Nadat in de eerste jaren na de hervatting van het handelsverkeer met dit land de import van pulp aan vrij matige contingenten was gebonden, werd de invoer in Januari 1952 geliberaliseerd.

In Canada is een vrije invoer van pulp mogelijk. In dit land bestaat een redelijke belangstelling voor dit Nederlandse product.

Teneinde een algehele prijsval van dit fruit te voorkomen besloten de in het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen georganiseerde coöperatieve veilingen minimumprijzen vast te stellen. Reeds van het beëindigen van de gecentraliseerde handel met Engeland af werd in deze sector een minimumprijzeregeling toegepast. Bij tijdelijke marktverstoringen had dit systeem reeds goede diensten verleend.

Indien partijen klein fruit niet boven de vastgestelde minimumprijzen kunnen worden verkocht en dus zgn. doordraaien, worden deze toch door de conservenindustrie, voor zover de overcapaciteit dit toelaat, verwerkt. Deze verwerking geschiedt voor gezamenlijke rekening van genoemd Centraal Bureau en iedere fabrikant. De teler ontvangt nl. bij doordraai van het Centraal Bureau een vergoeding uit speciale productenfondsen, welke door de telers zelf zijn gevormd en de fabrikant verwerkt de doordraai zonder een verwerkingsloon te berekenen. Door speciale clausules in de overeenkomsten tussen het Centraal Bureau en de diverse fabrikanten, wordt bereikt, dat de fabrikanten niet hun normale aankopen staken, zodra doorgedraaid fruit onder hun berusting komt.

Ten gevolge van de geringe afzetmogelijkheden is in dit seizoen, dat inmiddels voorbij is, doordraai niet uitgebleven. Bij aardbeien is het nog enigszins meegevallen. Door een betrekkelijke misoogst is de veilingaanvoer niet groter geweest dan het gemiddelde van de laatste jaren. Engeland bleek in Nederland in het raam van de „global quote” voornamelijk a.o.v. 1951, doch er ontstond geen doordraai. Rode bessen werden zelfs vlot verkocht voor de binnenlandse markt, zodat ook hier geen problemen behoeften te worden opgelost.

De slag viel echter bij frambozen en zwarte bessen. Van frambozen draaide 900 ton door, dit is 18 pCt van de oogst. Bij zwarte bessen was de situatie nog ernstiger;

de doordraai bedroeg hier 50 pCt van de productie (2.000 ton). Deze gehele doordraai is voor gezamenlijke rekening geconserveerd en dus niet vernietigd.

Het is thans zaak ergens in de wereld afzetkansen voor deze voorraden te vinden. Misschien biedt de Oostzone van Duitsland mogelijkheden.

Opgemerkt moet hier nog worden, dat door dit ingrijpen van de Nederlandse tuinbouworganisatie en boven de gehele Westeuropese markt hangend surplus is weggenomen. Hoewel dit de prijzen van klein fruit over een groot deel van West-Europa heeft gestimuleerd, komen de risico's geheel voor rekening van de Nederlandse tuinbouw. Dit maakt een voorzichtig gebruik van het minimumprijzenstelsel uiterst gewenst.

Kasfruit.

Tot het fruit dat in kassen wordt geteeld behoort in de eerste plaats de druif, daarnaast komt ook de teelt van perziken en pruimen onder glas voor. Het Nederlandse productiegebied bij uitstrek voor deze producten is het Westland.

De omvang van deze cultures loopt dermate sterk terug, dat het is, alsof ze aan het verdwijnen zijn. Het volgende staatje toont dit duidelijk aan.

Areaal beteeld met:	1939	1947	1952
Druiven	788 ha	634 ha	519 ha
Perziken	} 67 ha	132 ha	83 ha
Pruimen		35 ha	32 ha

De achteruitgang in de perziken- en pruimenteelt in kassen is een schaar correctie. Tijdens de oorlog, toen de perziken en pruimen onder glas lagen, zijn deze teelten te sterk uitgebreid.

Bij de druif ligt de zaak echter anders. Om deze laatste ontwikkeling te verklaren moeten we er rekening mee houden, dat de druif een belangrijk exportproduct is, in tegenstelling tot de beide andere soorten kasfruit. De verhouding tussen export en binnenlands verbruik is als volgt:

× 1.000 kg.			
Gem. 1949/51	Druif	Perzik	Pruim
Veilingaanvoer	15.400	2.400	600
Binnenlands verbruik	7.800	2.200	500
Export	7.600	200	100

De export van druiven vindt plaats naar Engeland, Duitsland en Zweden. Op al deze markten wordt concurrentie ondervonden van natuurdruiven. De Middellandse Zee-landen zijn er de laatste 10 jaren in geslaagd tafeldruiven te kweken, welke het uiterlijk van kasdruiven in de verte gaan benaderen. Een en ander is een gevolg van selectiewerk en van betere cultuurzorgen. De smaak van deze druiven is veel beter dan van onze kasdruiven en de kostprijs is veel lager.

Op de Engelse markt blijkt deze verschuiving het sterkst.

× 1.000 kg.				
Invoer in Engeland uit:	1930/31	1932/38	1949	1951
Italië	—	100	14.100	6.600
Griekenland	—	500	9.200	2.800

De kracht van de Nederlandse teler ligt bij het fraaie uiterlijk van de vrucht. Vooral bij het zeetransport naar Engeland worden deze vruchten soms dermate mishandeld, dat veel van dit voordeel verloren is, vóór de Engelse markt wordt bereikt. Thans wordt getracht hierin verbeteringen aan te brengen.

Teneinde voorts de smaak te verbeteren, hetgeen zowel in het buitenland als in eigen land een gunstig effect kan hebben, is bepaald, dat druiven slechts voor verse consumptie mogen worden verkocht, indien het droge-stofgehalte boven 14 ligt. Dit is een indicatie voor een voldoende suikergehalte. De druiven zullen dus niet meer zuur zijn; hopelijk zullen hierdoor de financiële resultaten voor de telers eveneens minder zuur zijn.

De inkrimping van de druiventeelt wordt sterk beïn-

vloed door de gunstige gang van zaken bij tomaten. De relatieve rentabiliteit van tomaten ligt gunstig. De kassen worden dus niet gesloopt als de druivenbomen gerooid worden, doch met tomaten beplant.

Een ander aspect van de felle concurrentiestrijd met Zuid-Europa is de neiging de druivenaanvoer over een langere periode te spreiden. Daar de sterke verhoging van de brandstofkosten vervroegen niet aanlokkelijk maakt, staan koelhuizen sterk in de belangstelling.

Honselersdijk.

W. H. KEMMERS.

Het Landbouwschap in wording

De hoofdstrekking van onze beschouwing over „De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie”¹⁾ was, toch vooral niet de P.B.O.'s in het leven te roepen, voordat de richtlijnen voldoende waren getrokken. Het ging over de P.B.O.'s in het algemeen, zonder daarbij een bijzondere groep op het oog te hebben. Nadien is het tempo, waarin in den beginne deze materie werd gestuwd, verlangzaamd; een verstandig besluit.

Eén groep, nl. de landbouw, is onverminderd doorgegaan en heeft als eerste een Ontwerp Algemene Maatregel van Bestuur tot instelling van een Bedrijfschap voor de Landbouw bij de S.-E.R. ingediend. Wanneer men belangstelling heeft voor deze gewijzigde wetgevende en leiding gevende arbeid dan zal zeker de vraag opkomen: hoe staat het met deze eersteling? Heeft men de juiste weg gevonden?

Het ontwerp is te waarderen, omdat het een poging is tot formulering van een tot heden nog weinig doorzichtige stof. Het geeft iets concreets. Dit is zeker een voordeel. Het haalt het vraagstuk uit de vaagheid, waarin het ondanks veel geredeneer nog steeds was, en plaatst het in de werkelijkheid. De samenstellers zullen zelf wel niet verondersteld hebben nu met alles precies in de roos te hebben geschooten. Daarvan uitgaande zullen eventuele kanttekeningen niet onwelkom zijn.

De navolgende punten trekken de meeste aandacht:

- het voorop gaan van de agrarische sector;
- de opbouw van het Landbouwschap op vrije organisaties;
- de omvang;
- centralisatie van de leiding;
- interne verhoudingen;
- verhouding tot de vrije organisaties;
- positie van de landbouw in het zakelijk geheel.

Vooraf een verzoek aan de agrarische leiders en de stellers van dit ontwerp: wil het hier volgende, niet zien als een kritiek om de kritiek. Wij spelen nog teveel mee in het agrarisch geheel en kennen de moeilijkheden van zulk werk te goed, om ons ook maar iets tot zulk een kritiek aangetrokken te gevoelen. Wij willen deze zo uiterst belangrijke zaak voor nu en misschien in de verre toekomst dienen, zoals de stellers van het Ontwerp ook deden. De inzichten alleen verschillen daarbij wat.

a. Het voorop gaan van de agrarische sector.

Hen, die ons artikel van 8 Augustus voornoemd hebben gelezen, zal dit zijn opgevallen: een P.B.O. kan een bruikbaar bestuurs-element worden in een veranderde samenleving en het kan ook een gevaar voor die samenleving worden. Het hangt af van de richting, bouw, doelstelling, kort gezegd van de grondslagen, waarop wordt verder gewerkt. Hierover moet klaarheid zijn alvorens men start. Is deze klaarheid in de agrarische sector en bij de stellers van het ontwerp in zodanige mate aanwezig, dat de start kon worden begonnen? Er behoeft niet aan te worden ge-

twijfeld, dat de ontwerpers daarvan overtuigd zijn. Daarvoor hebben te ernstige mensen aan het ontwerp gewerkt. En toch, het ontwerp geeft aan hen, die er zo van buitenaf fris voor komen, aanleiding tot twijfel.

Een direct tastbaar bezwaar dient hier direct te worden genoemd. Het scheppen van P.B.O.'s betekent het in het leven roepen van organen die het vermogen hebben, maar ook de bedoeling — vandaar haar publiekrechtelijke bevoegdheid — ordenend in het bedrijfsleven op te treden. Deze ordening kan in vrijwilligheid geschieden door de bedrijfsgenoten die tezamen de P.B.O. vormen. Maar zij kan en zal soms ook uitgaan van de Overheid. In het ontwerp wordt over de invloed van de Overheid heel weinig opgemerkt. Het is niet goed, wanneer dit de bedrijfsgenoten niet duidelijk wordt gezegd. Deze regeringsinvloed is steeds het punt van felle discussie geweest. Doen alsof dit punt er niet is, is werken met teveel fantasie.

Deze regeringsinvloed erkennende, komt een tweede vraag: bergt het niet een gevaar in zich, wanneer de landbouw zich verenigt in een grijpbaar en dirigeerbaar orgaan, wanneer het overige bedrijfsleven eens niet die weg op gaat en dus niet een grijpbaar en dirigeerbaar orgaan sticht? In tijden van spanning zou de landbouw direct dirigeerbaar zijn naar opkomende wensen en naar bij de dan fungerende regeringen aanwezige ideeën, terwijl daarvoor bij het overige bedrijfsleven het apparaat zou ontbreken. Hebben de stellers van het ontwerp bij dit belangrijke onderdeel voldoende stil gestaan? Om het nog eens heel duidelijk te zeggen — en men moet bij een zo belangrijk onderdeel duidelijk zijn — er kunnen zich in het maatschappelijk leven omstandigheden voordoen, waarbij het bedrijfsleven en dus ook het agrarisch deel gelijkelijk wordt ingeschakeld in een zeker dirigisme van de Overheid. Wij hebben dit te accepteren. Het is daarnaast mogelijk, dat het bedrijfsleven in een grote mate van vrijheid zijn werk kan doen. Ook dan passen gelijke maatstaven. Moet men echter niet terecht bezwaar maken tegen een uitzonderingspositie in één richting?

En om elk misverstand inzake onze inzichten bij voorbaat te vermijden kan het aldus worden gesteld. Een P.B.O. is en wordt onherroepelijk, naast bedrijfsorganisatie van belanghebbenden, een stuk of stukje verlengstuk van het overheidsorganisme. De P.B.O.'s zijn nl. tevens organen voor het doorvoeren van een zekere ordening in het bedrijfsleven, al struikelen velen nog over het woord ordening. Uit dit alles resulteert deze vraag: wil de landbouw doelbewust de weg der ordening op, ook als het overige bedrijfsleven deze weg niet opgaat? Een antwoord op deze vraag vindt men in het ontwerp niet.

b. De opbouw van het Landbouwschap op vrije organisaties.

Het ontwerp gaat uit van een opbouw door en verdere leiding van de vrije organisaties. Kan het ook zijn dat men hier te ver gaat?

Ook hier speelt een grote rol de opvatting, die men van een P.B.O. heeft. Het is te begrijpen, dat men de gekozen weg vlot volgt wanneer men meent, dat een Landbouwschap een orgaan is met een grote zelfstandigheid, haast

¹⁾ In „E.-S.B.” van 8 Augustus 1951, blz. 591.

zo groot als de organisaties waarop het is gebouwd. Men zal er dan een versterking van de kracht der vrije organisaties in zien, die via het Landbouwschap en via de publiekrechtelijke bevoegdheid veel verder kunnen reiken en dieper handelend zouden kunnen optreden. Maar wanneer men het nu eens zo gaat zien, dat het Landbouwschap, ingeschakeld bij een veelheid van schappen, sterk onder overheidsinvloed komt, een invloed die des te sterker zal zijn naarmate het Landbouwschap meer gebruik maakt of wil maken van zijn publiekrechtelijke bevoegdheden. Hoe komt men er dan tegenover te staan? Hoe komen de vrije organisaties dan te staan tegenover haar leden en tegenover de gehele agrarische gemeenschap?

Dit alles klemt vooral daarom, omdat hier aanwijzing van personen in de functies, van hoog tot laag, in handen komt te liggen der vrije organisaties. Wordt hier het „vrije” in de vrije organisaties niet gevaarlijk aangetast? Althans, kan dit niet het gevolg zijn?

En tenslotte nog een vraag, die velen zonder meer passeren. Toch ten onrechte. De organisaties bestaan uit leden, die vrijwillig zijn toegetreden tot een vereniging met een beperkt, overzichtelijk doel, waaronder zeker niet valt het dwingend element in de P.B.O.'s. Is het nu juist, dat het bestuur van zo'n vereniging alle leden en niet-leden bindt aan een orgaan, dat deze bevoegdheden heeft? Dit klemt te meer, omdat aan de overgeschakelden in het nieuwe orgaan in het ontwerp geen invloed is toegekend.

De nadruk valt hier in het bijzonder op de wijziging, die zich in de vrije organisaties voltrekt, door hun nauw gelieerd zijn aan het publiekrechtelijk orgaan. Komt hier ook de goodwill der vrije organisaties, die deze in hoge mate in de landbouw hebben, in gevaar? Indien zo, dan zou er in de landbouw een groot verlies te boeken zijn.

c. De omvang.

Wanneer men op dit punt het ontwerp beziet, dan krijgt men een bepaalde schrik te pakken. Topbestuur met commissies, hoofdafdelingen met commissies, afdelingen met commissies, gewestelijke landbouwschappen met districtraden en eventuele districtcommissies. Het „Weekblad voor Zuivelbereiding en Handel” sloeg blijkbaar aan het rekenen en kwam tot de respectabele cijfers van 400 bestuursleden, 31 voorzitters en 31 secretarissen.

Moest dit nu zo? Misschien ja, wanneer men ongeveer alle werk bij het Landbouwschap wil onderbrengen. Maar neen, wanneer men zoveel mogelijk door de vrije organisaties wil laten doen. Men heeft dan naast een nieuw apparaat van bescheidener omvang tevens het voordeel — dat niet hoog genoeg kan worden aangeslagen —, dat men deze vrije organen fit en levend houdt.

Zijn wij er, in het algemeen gezien, mee op de goede weg? Wanneer nu eens alle groepen een enigszins op deze leest geschoeide opzet maakten, wat schrikwekkend groot bouwwerk gaat dit dan worden, ongeacht de neiging tot uitbreiding, steeds het gevaar bij dergelijke lichamen. Wat wordt daarvan de financiële druk op het bedrijfsleven, dus op de gemeenschap? En hoe worstelt het bedrijfsleven zich door dit alles heen, wanneer het snel moet reageren op binnenlandse en buitenlandse omstandigheden en bij transacties?

Er is nog meer. De grootte van de P.B.O.'s zal vrijwel bepalend zijn voor de grootte van de apparatuur, die de Overheid scheppen zal om het geheel te kunnen blijven overzien en de gemeenschap, de consument wanneer men wil, te beschermen tegen het min of meer gemonopoliseerd bedrijfsleven.

d. Centralisatie van de leiding.

Het ontwerp is aldus opgezet, dat in feite zo goed als alle macht in handen ligt van het topbestuur. Reeds wezen wij er op, dat de aangeslotenen alle bevoegdheden binnen

het Landbouwschap missen. Voor de financiering hebben ze te zorgen. Is dit niet te ver doorgevoerd? Is hier nog iets te bekennen van een democratisch bestel? Geen echte, werkende en daardoor meelevende leden. Geen algemene vergadering waar men zijn wensen en klachten spuien kan. Zal zo'n orgaan gedragen worden door het bedrijfsleven, de bedrijfsgenoten? En zullen de organisaties, die over zijn wieg stonden en er mee zullen worden vereenzelvigd, niet de klappen op te vangen krijgen? Immers, het Landbouwschap zal ongetwijfeld wel eens onaangename dingen hebben door te voeren. Het niet op zich zelf laten staan en het niet klein en bescheiden houden wreekt zich ook hier.

e. Interne verhoudingen.

Het ontwerp kiest de vorm van een horizontale organisatie. Het motiveert dit met te wijzen op de eenheid van de Nederlandse land- en tuinbouw en aanverwante bedrijven. Maar deze eenheid is in werkelijkheid allerminst zo volmaakt, niet omdat onwilligen die eenheid verbreken, maar omdat er zeer tegenstrijdige belangen binnen het omraamde terrein „landbouw” voorkomen. Wat voor de een het eindproduct is, is voor de ander grondstof. Dat men hierom de verticale vorm zou kiezen kan niet worden verlangd. Wel echter, dat het ontwerp dit reeds dadelijk als een werkelijkheid en een voortdurende moeilijkheid in haar project had opgenomen. Het is als een leemte te zien, dat op dit punt het ontwerp vrijwel een copie levert van het bestaande, terwijl de samenstellers volkomen op de hoogte zijn van het soms vrij fel spelen van de belangenverschillen.

f. Verhouding tot de vrije organisaties.

Dit is hierboven reeds ruim belicht. Slechts dit nog.

De vrije organisaties, maar dan de echt vrije, zullen in een maatschappelijk bestel, waarbij een deel van de wetgeving en controle aan bedrijfsgroepen is gegeven, een grote en onmisbare taak hebben. Er is geen maatschappelijk stelsel, dat volmaakt is, dat geen tekenen van afwijking vertoont of van ambtelijke sleur of onmacht. Hiermede is niets onaangenaams bedoeld tegenover de mensen die er in werken. Hun goede wil staat vaak hoger dan de criticus soms aanneemt. Welnu, het is dan steeds de stem van het volk in al zijn geleidingen, die opklinkt als waarschuwing, als protest, soms als dreiging. Deze stem van uit de massa, die bij een Landbouwschap zo weinig tot uiting kan komen omdat de betrokkenen alleen maar „ondergaan”, op te vangen en verder te dragen, ziedaar de taak van de vrije organisaties.

g. Positie van de landbouw in het zakelijk geheel.

De landbouw in volle omvang is deel van het gehele bedrijfsleven van ons land. Hij is onderworpen aan dezelfde economische wetten. Hij moet werken in een gelijkgericht maatschappelijk bestel. Dit is thans deels gebondenheid, deels vrijheid. De landbouw mag niet losgemaakt worden van de vormen, waarin het overig bedrijfsleven zijn functies vervult. Gaat de maatschappelijke gang naar geleide economie, dan zal deze ook gelden voor de landbouw. Men heeft er de lusten en lasten van te dragen. Gaat de economie in ons land naar grotere vrijheid dan zal ook daarin de landbouw zijn weg moeten vinden. Gebondenheid van het ene deel in een wereld van vrijheid van het andere is fataal.

Het is juist dit, wat men in het project teveel mist. Het lijkt er soms op, of de landbouw met zijn ontwerp een soort voortrekker wil zijn. Een voortrekker is ook voortbeeld. Zijn daarvoor de cardinale lijnen strak genoeg getrokken? Het ontwerp is gebouwd op een bijna algehele vrijheid van handelen. Heeft men zuiver voor ogen gehad

of dit in de praktijk is te realiseren? Is het niet naïef te geloven dat dit realiseerbaar is in een organisatie met publiekrechtelijke bevoegdheid? En is zo gezien, het ontwerp Landbouwschap een goed voorbeeld? Indien dit vrijheidssysteem doorgevoerd zou worden in alle P.B.O.'s van alle bedrijfsgroepen zonder stevige overheidshand

hierin, die de daden van gelijkgerichte belanghebbenden-groepen binnen grenzen kan houden, dan zou dat — en hier spreken wij ons zonder twijfel uit — tot een ware ramp voor ons arm land en ons arme volk kunnen uitgroeien.

Gouda.

A. VAN WIJNEN.

De monetaire situatie in Israël

Op 15 Mei 1948 verliet met de Engelse troepenmacht de laatste vertegenwoordiger van de Palestine Currency Board de 24 uur bestaande staat Israël. Zijn vertrek vond plaats zonder dat enige regeling was getroffen met betrekking tot het verdere functioneren van het monetaire systeem des lands, waarvoor de Board bij uitsluiting de verantwoordelijkheid had gedragen. Daarmee was het apparaat, dat de emissie van bankbiljetten (op telegrafische instructie van Londen uit) mogelijk maakte, tot stilstand gekomen. De voorlopige Regering had derhalve zorg te dragen voor een snelle overbrugging van het aldus ontstane vacuum in de geldvoorziening en tegelijkertijd voor een nieuwe regeling, waardoor de jonge staat ook op monetair gebied onafhankelijk zou worden; onafhankelijk met betrekking tot het Verenigd Koninkrijk, dat Palestina reeds in Februari 1948 zonder voorafgaande aankondiging uit het sterlingbloc uitsloot; onafhankelijk eveneens tegenover de Arabische buurstaat, met welke immers tot dat moment een gemeenschappelijke geldstandaard bestond.

Op 17 Augustus 1948 kwam de hiertoe vereiste nieuwe organisatie tot stand, die was neergelegd in de Bank Notes Ordinance (No 18-1948) en de Currency Ordinance (No 19-1948), waarbij het Palestijnse pond (£P) werd vervangen door het Israëliësch pond (££). De Verordening No 18 markeert de overgang van een koloniaal tot een nationaal geregeld geldwezen ¹⁾, welker verschillen zeker niet alleen van formele betekenis waren. Integendeel, de wijziging is voor de Israëliësch volkshuishouding van ingrijpende invloed geweest, omdat de nieuwe opzet een elasticiteit in de voorziening der geldbehoefte mogelijk maakte, welke bij het koloniale geldsysteem ten enen male ontbrak. Teneinde aan de thans bestaande situatie meer reliëf te verlenen, voegen wij hier enkele opmerkingen in over het functioneren van het mandataire geldsysteem.

Het geldwezen in de mandataire periode.

Op 1 April 1928 werd het Egyptische geld, tot dat moment in omloop in Palestina, vervangen door het Palestijnse pond, dat op basis van een wisselkoers van £P 1: £ 1 aan het pond sterling werd verbonden. De ingetrokken Egyptische circulatiemiddelen vormden een honderd procent (sterling) reserve voor de emissie van het Palestijnse geld. Eenzelfde dekking was verplicht voor elk £P, dat aan de geldomloop werd toegevoegd, zodat de opmerking, volgens welke „The £P is, in fact, sterling in the thinnest disguise” ²⁾ de situatie volkomen juist weergaf. Het Palestijnse geldwezen werd beheerd door de Palestine Currency Board, die uitsluitend verantwoording schuldig was aan het Colonial Office. Zijn functie bestond in het uitgeven van currency notes in Palestina tot het bedrag, waarin Engelse ponden te Londen ter beschikking werden gesteld, terwijl ook omgekeerd sterling werd afgegeven tot het bedrag, waarin Palestijnse currency notes werden ingeleverd. De P.C.B. was derhalve in wezen een

wisselapparaat, dat met een dekking van 100 pCt weliswaar in staat was, de inwisseling van beide categorieën van betaalmiddelen vlot te doen verlopen, doch dat alle attributen van een centrale bank miste. De in Londen aangehouden sterling deposits werden vrijwel geheel belegd in Britse en koloniale prima fondsen, waardoor in een tijd, die door kapitaalschaarste was gekenmerkt, een gedwongen kapitaalontwerp van Palestina uit plaatsvond.

Dat dit stelsel ongetwijfeld ook zijn verdienste had, in het bijzonder voor de voornamelijk agrarische en onderontwikkelde koloniale gebieden, waar het eveneens werd toegepast, mag niet worden ontkend, daar het een bijdrage van moeilijk te overschatten betekenis leverde tot de stabiliteit der internationale valuta. Het feit echter, dat de Board niet over de prerogatieven van een Centrale Bank beschikte, betekende, dat in een op economische expansie gericht gebied geen instituut bestond, dat in staat was, de banken leningen te verschaffen tegen handelspapier en ander bankabel onderpand en aldus een regulerende invloed op geld- en kapitaalmarkt zou kunnen uitoefenen.

Het nationale geldwezen.

De maat aangepast aan de eisen ener dynamische ontwikkeling. De Bank Notes Ordinance bevat de overeenkomst tussen de Voorlopige Regering van Israël en de Anglo Palestine Bank Ltd ³⁾, waarbij de laatstgenoemde het monopolie verkreeg tot het uitgeven van bankbiljetten. Daartoe werd door de Bank een Issue Department (met eigen rechtspersoonlijkheid) in het leven geroepen, dat volgens par. 5 der overeenkomst wordt beheerd, geheel afgescheiden van de overige zaken der Bank (het Banking Department). Terwijl de Voorlopige Regering onder de druk der omstandigheden dus niet onmiddellijk tot de oprichting van een Centrale Bank wilde besluiten, is het als gevolg van de thans gekozen vorm mogelijk geworden, „op elk gewenst tijdstip het Issue Department met al zijn activa en passiva over te brengen naar elk ander lichaam of het te organiseren als een afzonderlijke instelling en aan de Bank haar eigen zaken te laten, zoals dit was voordat zij de uitgifte van bankbiljetten op zich nam” ⁴⁾.

Overeenkomstig de nieuwe Verordening (par. 8) is de emittent verplicht, als dekking der geldcirculatie activa aan te houden, die voor niet minder dan 50 pCt bestaan uit goud en saldi in buitenlandse valuta, terwijl in 1949 bij amendement op de Bank Notes Ordinance voor dit deel van de dekking nog de opnemings van overheids-Land Bonds is voorzien. Tot een bedrag van 50 pCt moet voorts dekking aanwezig zijn in de vorm van schatkistbiljetten en andere overheidsfondsen met een looptijd van maximum 1 jaar, alsmede in promessen en wissels van en leningen aan andere banken in Israël.

Het behoeft nauwelijks betoog, dat op deze wijze de financiering van de Israëliësch economie een elasticiteit heeft verkregen, die zij voordien zoezer tot haar schade heeft moeten ontberen. Als gevolg van de mogelijkheid

¹⁾ De door velen verwachte chaos trad niet in, hetgeen hoofdzakelijk te danken was aan het feit, dat de Anglo Palestine Bank voor een bedrag van vele miljoenen ponden, sterlingactiva had omgezet in Palestijns circulatiemiddel en dit voor een mogelijke noodsituatie in haar kelders had opgeslagen.

²⁾ R. R. Nathan, O. Cass, D. Creamer: „Palestina: Problem and Promise”, Washington 1946, blz. 298.

³⁾ Sinds 8 September 1950: Bank Leumi le-Israel B.M. (Nationale Bank van Israël N.V.).

⁴⁾ E. S. Hooflen. Introductory speech by the Chairman at the Ordinary General Meeting of the Bank Leumi le-Israel B.M., Tel Aviv 10th July 1952, blz. 2.

tot belegging in schatkistbiljetten en Land Bonds zijn de banken in staat, zowel in het binnen- als buitenland, hun kassaldi te verlagen en hun credietpolitiek in meerdere mate dienstbaar te maken aan de eisen van een zich als gevolg ener springvloedachtige immigratie sterk uitbreidende volkshuishouding. In vergelijking met het koloniale geldsysteem is derhalve thans een aanmerkelijk groter deel der liquide middelen in de vorm van chartaal geld en deposito's voor de financiering der nationale ontwikkeling beschikbaar. Hetgeen geen overbodige luxe kan worden genoemd indien men zich voor ogen stelt, dat sinds de proclamatie van de staat de bevolking door de komst van ruim 700.000 immigranten met ongeveer 70 pCt toenam. Op het gebied van productieve investering, van integratie van tienduizenden in het bedrijfsleven, het uitvoeren van publieke werken en het bouwen van volmaakt nieuwe steden en dorpen, is daardoor aan de Regering een reeks van problemen en moeilijkheden voorgelegd, met welker oplossing het voortbestaan van de staat ten nauwste verbonden is.

Verdere ontwikkeling.

Het zijn uiteraard ook deze problemen geweest, die in hoofdzaak hun stempel hebben gedrukt op de ontwikkeling der monetaire situatie. Tezamen met het grotendeels verdwijnen der Arabische bevolking zijn hieruit een aantal inflationistische krachten ontstaan, die tot het uitbreken van het Koreaanse conflict onder controle konden worden gehouden, doch die sindsdien de overhand hebben gekregen.

Het Arabische bevolkingsdeel vormde een reservoir van goedkope arbeidskracht met een zeer lage standaard van consumptie. Als gevolg van de immigratie uit een aantal oriëntaalse landen zijn zij thans vervangen door nieuwe bevolkingsgroepen, die vanouds een levensstandaard hadden, die zeker niet hoger was dan die der Arabische fellachen. De sterke positie van de „Histadruth”, de Joodse Arbeidersfederatie, stelt haar in staat, een controle op het loonniveau uit te oefenen, waardoor de kleine groep der nieuw aangekomen geschoolde en geoefende arbeiders een loon ontvingen, hoger nog dan tijdens het mandataire regime, terwijl voor de ongeschoolde arbeiders — het merendeel — een inkomen kon worden bedongen, dat een zeer snelle stijging van de levensstandaard mogelijk maakte. Werd daarbij enerzijds te weinig rekening gehouden met de bezwaren, welke een te snelle opvoering der consumptie met zich moest brengen, anderzijds werd daardoor de krachtige onderhandelingspositie van de Histadruth gehandhaafd.

Afgezien echter van deze bijzondere omstandigheid zijn aan de ontwikkeling van een typisch immigrantenland inflationistische trekken inhaerent, die hun neerslag vonden in zeer omvangrijke publieke en private investeringen, de sommen door de Jewish Agency en het Joods Nationaal Fonds besteed aan huisvesting en onderhoud der nieuwe immigranten en in de begroting voor Defensie. Bij de integratie der immigrantenstroom stond de Regering voor de keuze, de nieuw aangekomenen in grote mate tewerk te stellen bij de uitvoering van publieke werken ofwel hen geleidelijk in te schakelen in het bedrijfsleven. Zij koos daarbij doelbewust de eerste weg, daarbij de werkloosheid vermijdende, die ongetwijfeld van de tweede methode het gevolg ware geweest. Op deze wijze kwamen grote bedragen voor niet direct productieve doeleinden in circulatie, waarvan onderstaande tabel een beeld geeft ⁵⁾.

Uit onderstaande cijfers blijkt, dat tot de tweede helft van 1950 de toestand zich geleidelijk ontwikkelt. Het aanzienlijke importsurplus, gefinancierd met gedeblok-

TABEL I.

Verloop van de geldcirculatie (I £ 1.000.000).

Tijdstip	Totaal geldvoorziening	Bankbiljetten
1949 29 Juni		41,3
28 September		46,1
28 December		50,1
1950 29 Maart		55,0
28 Juni		56,4
27 September		69,7
27 December	188,8	77,4
1951 Eind Januari	197,1	75,3
„ Februari	205,7	78,0
„ Maart	209,0	81,2
„ April	212,5	83,7
„ Mei	219,7	84,1
„ Juni	224,2	85,6
„ Juli	230,6	87,5
„ Augustus	232,2	89,9
„ September	240,5	94,8
„ October	239,3	95,4
„ November	242,5	96,6
„ December	241,3	101,8
1952 „ Januari	244,2	104,9
„ Februari	247,9	114,4
„ Maart	245,5	112,7
„ April	249,8	115,7

keerde sterlingsaldi en buitenlandse leningen, vormde tot dat moment een voldoende tegenwicht tegen de druk der inflationistische factoren, terwijl overigens het prijsniveau door maatregelen van rantsoenering en prijscontrole kon worden beheerst. De zwarte markt was beperkt en de inflationistische druk werd voornamelijk gevoeld op de vrije markt voor nieuwe woningen, waar de prijzen een buitensporige hoogte bereikten.

TABEL II.

Gegevens betreffende de handelsbalans (I £ 1.000)

Periode	Import	Export	Deficit	Dekkingspercentage
I - XII 1949	87.892	10.600	77.382	12,0
I - XII 1950	102.604	13.162	89.442	12,8
I - XII 1951	122.593	16.720	105.873	13,6

Inflatie.

Aan de vraag naar verbruiksgoederen en de behoeften aan kapitaalgoederen kon allengs echter niet meer worden voldaan in het tempo, waarin de niet eindigende immigrantenstroom dit aanbod vereiste. Als gevolg van het geleidelijk opraken der voorraden en van de saldi aan vreemde valuta, trad een algemene schaarstetoestand in, die gevolgd werd door een prijsstijging, waartoe uiteraard het prijsverloop op de wereldmarkt na het uitbreken van de Koreaanse oorlog niet weinig bijdroeg. De beperking der consumptie (o.a. de rantsoenering van textielgoederen) leidde onmiddellijk tot een verscherping van de inflationistische druk, die zich manifesteerde in een spronggewijs toenemende vraag naar niet gerantsoeneerde artikelen en een uitbreiding van de zwarte markt. De omstandigheid, dat de bevolking in haar meerderheid sterk „inflatiegevoelig” is, heeft dit proces in hoge mate geaccentueerd. Het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud (1939 = 100) steeg van 321 in Augustus 1950 tot 343 in Januari 1951, tot 380 in September, 407 in December 1951 en tot 597 in Juni 1952. Sedert het begin van 1951 komt de stijging dus zeer sterk tot uitdrukking. De sedertdien berekende zgn. interim-index is in overleg tussen de Histadruth en de Manufacturers' Association en met goedkeuring der Regering als basis geaccepteerd voor de berekening van de duurttoeslag, die op het arbeidsloon wordt uitbetaald. Dientengevolge is de loonspiraal in werking getreden, welke — zoals uit het verdere verloop van het indexcijfer blijkt — de inflationistische druk aanmerkelijk heeft versterkt. Deze invloed was te nadeliger, daar er over de gehele linie van een noemenswaardige verhoging van de arbeidsproductiviteit geen sprake was en derhalve tegenover de vergroting

⁵⁾ De cijfers sinds eind December 1950 bevatten de totale bankbiljetten-circulatie plus direct opvraagbare deposito's bij banken en credietcoöperaties, verminderd met het totaal kassaldi bij de banken en regeringsrekeningen bij haar bankiers. Vóór einde December 1950 beschikken wij slechts over nauwkeurige gegevens betreffende de bankbiljetten-circulatie.

der geldcirculatie geen uitbreiding van de goederenvoorraad ontstond.

Terwijl de koers van het I£ officieel was vastgelegd op \$ 2,80, daalde zijn koopkracht in het binnenland, waardoor de overschatting der Israëliische valuta voortdurend toenam en een sterke druk op de koers van het I£ ontstond. De moeilijkheden, welke hieruit voor de buitenlandse handel voortvloeiden, werden ten dele opgelost doordat door het Ministerie van Financiën met buitenlandse beleggers en exporteurs individueel of groepsgewijze over de toe te stane koers onderhandelingen werden gevoerd. Zo ontstond een ongewenste, want immers min of meer arbitraire, situatie, die aan een doelbewuste ontwikkeling van de buitenlandse handel zeker niet bevorderlijk was.

De Nieuwe Economische Politiek.

Aan deze semi-officiële koersbepaling kwam een einde toen op 13 Februari jl. de zgn. Nieuwe Economische Politiek werd afgekondigd, waarbij door de vastlegging van een multipel koersstelsel een algemeen geldende richtlijn werd verkregen. Alleen voor de import van de meest essentiële levensmiddelen is de oude officiële koers gehandhaafd, terwijl voor het merendeel der overige voedingsmiddelen een koers van \$ 1,40 in het pond is gefixeerd. Alle importen, niet nadrukkelijk vermeld in de lijst der beide genoemde categorieën, zullen worden verrekend tegen een pondenkoers van \$ 1. Uit de vaststelling der laagste twee koersen resulteert een prijsstijging van resp. 100 pCt en 140 pCt, die echter niet voor alle eindproducten volledig worden doorgecalculeerd (een uitzondering is o.a. gemaakt voor goederen als schoenen, werkkleding etc., waarvan de verkoopprijs is verbonden aan de koersen van \$ 1 en \$ 1,40. Het nadelige verschil wordt verkregen uit een deel van de opbrengst der „non-utility“-goederen, geïmporteerd tegen de \$ 1 koers wordt gestort). Voorts is voor beleggingsdoeleinden een speciale koers van \$ 1 in het pond vastgesteld.

De aldus veroorzaakte verdere verhoging van het prijsniveau had tot doel, een geldschaarste voor de verbruiker in het leven te roepen en aldus de weg te vormen tot een verlaging van de levensstandaard.

Werd door deze politiek ongetwijfeld de realiteit met betrekking tot het internationale ruilverkeer erkend, men kan niet zeggen, dat dit in de praktijk eveneens het gevolg is geweest ten aanzien van het binnenlands prijsniveau. De reeds vermelde duurtetoeslag op het loon heeft geleid tot loonsverhogingen over de gehele linie: De Regering heeft het pleit niet kunnen winnen van de Histadruth die haar eisen tot deze niet geringe loonsverhoging heeft weten door te zetten. De gevolgen zijn merkwaardig: de prijsstijging is geperpetueerd ondanks het feit, dat gedurende het laatste halfjaar additionele geldcreatie niet meer heeft plaatsgevonden. Het geld wordt schaarser terwijl de prijsverhoging voortgaat en men kan zich, tenzij te elfder ure drastisch zal worden ingegrepen, nauwelijks

onttrekken aan het vooruitzicht van een algemene illiquiditeit van het Israëliische bedrijfsleven met als gevolg een toenemende werkloosheid.

De gedwongen lening.

Een dergelijke illiquiditeit is inmiddels voelbaar geworden bij de Overheid, die bij de financiering der publieke werken en de integratie der immigranten de uitgavenzijde van haar begroting in de war gestuurd zag. Mede hieraan moet het worden toegeschreven, dat de Regering zich op 10 Juni jl. gedwongen zag tot het aangaan van een gedwongen lening. Waar de geldcirculatie onder de vermelde omstandigheden zeker niet meer te groot was, kan men deze lening dan ook niet als „geldsanering“ definiëren.

De lening vond plaats door middel van de verplichte inwisseling van de in omloop zijnde bankbiljetten. De biljetten van I£ 1 werden voor het volle bedrag in nieuw bankpapier gerestitueerd; de aanbieders van de grotere coupures ontvingen 90 pCt van de nominale waarde in nieuw geld terug. Tot het bedrag van de ingehouden 10 pCt ontving de crediteur een voorlopig reçu, dat over enige tijd zal worden ingewisseld tegen een bewijs van deelneming tot hetzelfde bedrag aan de gedwongen lening (met een looptijd van 15 jaar). Deze lening werd, eveneens tot een hoogte van 10 pCt, genomen van alle deposito's voor zover zij een som van I£ 50 te boven gingen.

De Regering heeft zich voorgesteld, met deze maatregel een bedrag van ongeveer I£ 25 mln ter beschikking te krijgen. Het zal als gevolg van besteding door de Overheid geleidelijk tot de banken terugkeren. Het eerste gevolg is uiteraard anti-inflationistisch geweest. Indien immers de Regering deze middelen niet zou hebben ontvangen, zou zij ter voldoening der lopende verplichtingen nieuw geld in circulatie hebben moeten brengen, hetgeen door de lening is voorkomen. Het uiteindelijke resultaat zal echter afhangen van de wijze, waarop de besteding plaatsvindt. Geschiedt deze in de vorm van uitbreiding van productieve objecten, die op korte termijn resultaat kunnen afwerpen (zoals door de Minister van Financiën in het Ontwikkelingsbudget is voorgesteld), dan zullen de inflationistische factoren niet worden versterkt.

De economische problemen, die rusten op de jonge staat, die in een tijdvak van vier jaren zo'n dynamische ontwikkeling heeft getoond, zijn vele en zwaar. Hoewel de gevolgen van de wijze, waarop deze vraagstukken zijn aangepakt, zich in belangrijke mate manifesteren op het gebied van het geldwezen, ligt voorlopig het „economische front“ nog achter de linies der geldcirculatie. Daar zal men opnieuw tal van moeilijkheden — waaronder de kwestie van de loontoeslag — tot een oplossing moeten brengen, wil niet elke actie op monetair terrein een bestrijding van symptomen blijven.

Jeruzalem, 7 Augustus 1952.

Drs J. A. COLTOV.

Conjunctuurvooruitzichten in de Verenigde Staten op lange termijn

Men schrijft ons:

In de laatste maanden is in de Verenigde Staten meer belangstelling ontstaan voor de vraag of, nadat de top van de grote bewapeningsuitgaven is bereikt, een recessie of depressie zal intreden. Het conjunctuurvraagstuk op korte termijn is niet meer zo interessant. Het hoge niveau van bedrijvigheid zal voorlopig aanhouden. Veel interessanter is feitelijk, of en zo ja, in welke mate de inflatie zich

na de loonsverhoging in de staalindustrie zal voortzetten. Te verwachten is immers, dat de loonsverhoging in de eerstvolgende twaalf maanden tot een algemene loonsstijging in de industrie zal leiden, afgezien van vele automatische loonsstijgingen in verband met de in de laatste tijd weer gestegen kosten van levensonderhoud. De staal- en kolenindustrie zijn in de na-oorlogse periode de gangmakers voor een algemene loonsverhoging geweest. Het

inflatievraagstuk is echter nauw verbonden met de conjunctuur op lange termijn, zoals aanstonds nader zal blijken.

Een kundige uiteenzetting in de schaarse literatuur inzake de na-bewapeningsconjunctuur is te vinden in het jongste rapport van de economische adviseurs van President Truman¹⁾. Hun denkbeelden zijn nog niet voldoende uitgewerkt, zoals zij zelf toegeven. Niettemin dringen zij reeds zo diep in de problemen door, dat er reden is hier nader bij stil te staan. De genoemde adviseurs zijn optimistisch over de vooruitzichten op lange termijn. In vroegere publicaties hebben zij reeds uiteengezet, dat zij een recessie na een boom niet als een aanvaardbare methode van correctie van onevenwichtigheden in de opbouw van de productie beschouwen. Zij verwerpen dan het, vooral in de vroegere literatuur naar voren gebrachte, voordeel van een „Bereinigings”-proces. Voor hun optimistische zienswijze beroepen zij zich op de ervaring van de na-oorlogse periode tot het Koreaconflict. De vóór-oorlogse periode wordt buiten beschouwing gelaten.

In de periode van 1944 tot 1946 daalden de oorlogsuitgaven van \$ 139 mrd tot \$ 24 mrd. Deze enorme teruggang in de uitgaven van \$ 115 mrd werd voor een belangrijk deel (\$ 71 mrd) opgevangen door de gestegen vraag naar andere goederen. Een dergelijke enorme daling in de overheidsuitgaven is in de eerstvolgende jaren niet te verwachten. De adviseurs schatten een teruggang van \$ 5 mrd per jaar gedurende twee jaren. Hoewel het bedrag van \$ 10 mrd in het niet zinkt bij dat van \$ 70 mrd, wijzen zij terecht op het verschil tussen beide perioden. In de periode direct volgende op de oorlog bestond er een enorme inhaalvraag en waren de liquide middelen zeer aanzienlijk. Genoemde periode is echter van betekenis voor de toekomst, omdat toen Overheid en bedrijfsleven zich hebben voorbereid voor de komende gebeurtenissen. Zij hebben geleerd vooruit te zien en zich voor te bereiden voor een onzekere toekomst. „Gouverner c'est prévoir”, dit geldt niet alleen voor de Overheid, maar ook voor het bedrijfsleven.

De tweede periode van 1946 tot midden 1950 is interessanter voor hun doel. Dit was immers de periode, waarvoor vele deskundigen een depressie voorspeld hadden, welke is uitgebleven. De adviseurs ontkennen niet de toen nog voortdurende invloed van de na-oorlogse inhaalvraag in deze periode. De prijsinflatie had bovendien een stimulerend effect op de particuliere investeringen. Zij menen echter, dat fundamentele krachten de hoge bedrijvigheid hebben gehandhaafd. Tot deze krachten behoren: de zeer hoge inkomens in alle sectoren van het economisch leven; de verwerping van de doctrine van een stagnerende economie, tot uiting komende in de verminderde vrees van ondernemers voor een depressie; de uitgebalanceerde groei van investeringen en consumptie, tot uiting komende in de overheveling van de voordelen van stijgende productiviteit in gestegen koopkracht onder brede lagen van de bevolking; ruime credietverlening tegen lage rente; groei van de bevolking en haar verplaatsing met de daarmee gepaard gaande vraag naar duurzame consumptiegoederen; de grote uitgaven van de Overheid (vooral van staten en lokale instanties).

Over deze opmerkingen van de adviseurs valt heel wat te zeggen. In elk geval zou wellicht de volgorde van de opgesomde krachten veranderd kunnen worden. Vooral de volgende factoren zijn van belang geweest: de inflatie, voortvloeiende vooral uit de enorme creditexpansie; de bevolkingsgroei; de vlugge omzetting van gestegen productiviteit in hogere lonen en de voor die periode nog niet te onderschatten omvang van de inhaalvraag. De adviseurs verzuimen te vermelden, dat in die periode de Overheid

grote overschotten had kunnen kweken teneinde in een depressie of recessie de uitgaven te kunnen vergroten. Zij verzuimen ook de gedaalde koopkracht van de dollar in genoemde periode in hun beschouwingen te betrekken. Daarentegen wijzen de adviseurs wel op de compenserende werking in de recessie van 1949 van het sociale verzekeringsstelsel, van de belastingen en van het systeem van prijssteun aan agrarische producten. Dergelijke stabiliserende elementen zijn belangrijke veranderingen vergeleken met de vóór-oorlogse periode. Overigens waren het de beslissingen van het bedrijfsleven inzake voortzetting van hoge investeringen meer dan de opstelling van een overheidsnoodprogramma, welke de bedrijvigheid in de recessie van 1949 op een vrij hoog peil hebben gehouden.

De genoemde analyse van de na-oorlogse periode dient de economen voor hun beschouwingen over de conjunctuur op lange termijn. De factoren van meer tijdelijke aard uit eerstgenoemde periode zijn geen hulp voor handhaving van hoge werkgelegenheid, wel de meer duurzame factoren. Zij verklaren, dat er geen reden is om a priori de stelling te aanvaarden, dat een economie, welke in staat was tussen 1946 en 1950 op een niveau van hoge werkgelegenheid te blijven, enkele jaren later dit niet meer zou kunnen. Hun bewijsvoering klopt echter niet in alle opzichten.

De bezorgdheid voor de handhaving van een hoge bedrijvigheid na 1953/54 vloeit voort uit de mening, dat de investeringen zich niet op een hoog niveau zullen handhaven. Soms komt zij voort uit de mening, dat de uitgaven van de consumenten zullen dalen of niet voldoende zullen stijgen, hetzij omdat zij te weinig inkomen hebben, hetzij omdat van het inkomen te weinig wordt uitgegeven. Investeringen en consumptie beïnvloeden elkaar echter wederzijds. De economische adviseurs van de President zijn echter van mening, dat de vooruitzichten voor de uitgaven van consumenten tamelijk geruststellend zijn. Er zijn natuurlijk onzekerheden. De inkomens van consumenten hangen in hoge mate af van de omvang van de particuliere investeringen en van de openbare uitgaven. De spaarquote is op het ogenblik vrij hoog, maar er is geen reden om aan te nemen, dat zij zo hoog zal blijven, of dat zij zal stijgen met de verdere verhoging van de levensstandaard. Wat de consumptie betreft, hechten deze deskundigen grote waarde aan de vervangingsvraag, aan de vraag naar nieuwe producten, aan de stijgende trend van twee auto's per familie en aan het feit, dat de vraag naar niet-duurzame goederen in de laatste jaren beneden het normale niveau is gebleven en dus een stijging in deze vraag kan worden verwacht.

De argumenten voor een hoge consumptieve vraag klinken schoon. Handhaving van de consumptie na de wapeningspiek is echter in vrij hoge mate afhankelijk van de particuliere investeringen. Er is op het ogenblik reeds ongebruikte capaciteit in een aantal industrieën van consumptiegoederen. Bovendien zullen de nu gebouwde en de nog te bouwen fabrieken voor defensiedoeleinden later voor een deel gebruikt kunnen worden voor vervaardiging van consumptiegoederen, hetgeen dus de industriële productiecapaciteit verder vergroot. Ten slotte zal de voltooiing van de speciale bewapeningsinvesteringen een terugval van de investeringen teweegbrengen.

Deze overwegingen wijzen dus op een aanpassing aan de investeringen op een lager niveau. Daartegenover staat echter de te verwachten expansie in andere industrieën (krachtcentrales, olie, gas, chemie, vrachtauto's en bussen). Andere nieuwe industrieën met grote expansiemogelijkheden zijn eerst in hun beginstadium. De genoemde deskundigen geven toe, dat het te vroeg is om de juiste omvang van dit soort investeringen voor de toekomst te bepalen. Veel zal afhangen van de dynamische factor,

¹⁾ Het Department of Commerce is onlangs begonnen met bestudering van hetzelfde vraagstuk.

„There seems to be a good chance that the level of investment will be high enough at that time to support employment and production at high levels, if consumer demand also is at that high level”.

De vraag rijst, of de deskundigen hier in de cirkelredenering vallen. Eerst wordt er op gewezen, dat de consumptie wel op een hoog niveau zal blijven. Zij is echter afhankelijk van het inkomen, dat weer bepaald wordt door de omvang van de investeringen. Hier wordt echter het hoge niveau van de ondernemingsinvesteringen weer afhankelijk gesteld van het hoge niveau van de consumptie. Toegegeven moet worden, dat dit vraagstuk moeilijk is wegens de wederzijdse beïnvloeding van investeringen en consumptie. Overtuigend is het betoog van de deskundigen echter in gene dele.

Een ander belangrijk onderdeel van de particuliere investeringen is de woningbouw. Hier zijn de deskundigen minder uitgesproken. Wel is op de duur een toeneming of handhaving van de woningbouw op het hoge na-oorlogse niveau te verwachten, maar of dit ook zal plaatsvinden in de na-bewapeningsperiode is de vraag. De verhouding van de bouwkosten tot de inkomensstructuur kan een nadelige factor vormen. Over de fluctuaties in de investering in voorraden doen de deskundigen geen uitspraak.

De overheidsuitgaven voor civiele investeringen zijn in de laatste jaren in vele gevallen uitgesteld. Het is een vaststaand feit, dat dergelijke werken (voor scholen, ziekenhuizen, wegen enz.) een zeer belangrijke reserve vormen in geval van een terugslag in de conjunctuur. Daarnaast werkt nog een andere factor, nl. de veranderde zienswijze van de ondernemers t.a.v. hun investeringen. Er is een tendentie voor de ondernemers bij de beslissing over investeringen meer dan vóór de oorlog rekening te houden met de lange termijn in verband met de te verwachten groei van de volkshuishouding. De uit de jaren dertig stammende stelling van een stagnerende en verzadigde economie heeft afgedaan. De historische reeksen van productie wijzen immers af op de historische voortdurende groei, ondanks tijdelijke terugslagen. Tezamen met de reeds besproken stabiliserende elementen zijn dit soort openbare werken en de veranderde mentaliteit van de ondernemers een voldoende waarborg tegen een herhaling van de grote depressie uit het begin van de jaren dertig. De verwerping van de gedachte van een grote depressie betekent nog niet, dat men de handhaving van de werkgelegenheid op een hoog niveau aanvaardt. Een recessie groter dan in 1949 behoort zeker tot de mogelijkheden.

De duur en diepte van een dergelijke recessie kan echter beperkt worden door beraming op de toekomstige gebeurtenissen. Dit punt wordt sterk door de adviseurs naar voren gebracht. Zij wijzen o.a. terecht op de noodzakelijkheid van belastingverlaging in de na-bewapeningsovergangperiode en op het voorbereiden van de uitvoering van openbare werken. Ondanks alle gunstige factoren zijn de adviseurs er van overtuigd, dat ook een psychologische beïnvloeding noodzakelijk is. Daarom vestigen zij ten slotte de aandacht op de factor vrouwen, welke men in de toekomst van de Amerikaanse economie moet stellen. Inderdaad is er thans meer reden dan in de jaren voor 1929 aan de „eternal prosperity” (deze woorden worden niet genoemd, maar zij liggen toch ten grondslag aan de redenering van de adviseurs) te denken. Niettemin zijn er in de Amerikaanse economie ook zwakke plekken, waaraan in hun beschouwing niet voldoende aandacht wordt besteed.

Van fundamenteel belang blijft de vraag, of de enorme productiecapaciteit van de Verenigde Staten niet een zo grote hoeveelheid goederen zal voortbrengen, dat de markt verzadigd wordt en een prijsdaling zal intreden. Afzetvermindering en dalende prijzen beïnvloeden de winsten van de ondernemingen. Kunnen onder deze om-

standigheden de lonen gehandhaafd blijven? Is in geval van stagnatie en eventueel loondaling niet een psychologische beïnvloeding naar de ongunstige kant te verwachten? Is in dit verband voldoende rekening gehouden met het massa-verschijnsel, dat in de Verenigde Staten zo sterk werkt? Al deze vragen worden in het genoemde rapport niet genoemd. Merkwaardig is zelfs, dat het gehele monetair aspect genegeerd wordt. Dit gedeelte is daarom zo belangrijk, omdat de adviseurs in het algemeen „inflation minded” zijn ²⁾. Een inflatie schépt een situatie, waarin de vraag naar goederen het aanbod overtreft. In deze gedachtengang is voor een daling in de effectieve vraag niet te vrezen. Dan zullen ook de ondernemers eerder bereid zijn tot investeringen, waardoor het nationale inkomen op een hoog niveau kan blijven. Dan werkt de te verwachten prijsstijging stimulerend op de vraag naar goederen. Kortom, in een periode, waarin het prijsniveau inflationistisch wordt beïnvloed, kan men over de vooruitzichten optimistischer oordelen dan in geval een monetair evenwicht in de volkshuishouding wordt gehandhaafd of nagestreefd.

Hoe belangrijk de analyse van de adviseurs ook is, zij rekenen meer met *mogelijkheden* dan met *waarschijnlijkheden*. Samenvattend kan men zeggen, dat de krachten, welke de hoge na-oorlogse bedrijvigheid hebben teweeg gebracht, in hun orde van grootte nog onvoldoende geanalyseerd zijn, dat het niet zeker is, of de daling in de particuliere investeringen in de toekomst vlug genoeg en in voldoende mate gecompenseerd zal worden door uitvoering van overheidswerken en of de hoge werkgelegenheid te handhaven is zonder inflatie. Het staat wel vast, dat een langdurige depressie in de Verenigde Staten niet meer te verwachten is, maar het is nu nog allerminst zeker of een recessie uit zal blijven of een mild karakter zal dragen.

19 Augustus 1952.

²⁾ Dit was o.a. een reden voor Prof. Nourse om enkele jaren geleden uit de Raad van Adviseurs van de President te treden.

INTERNATIONALE NOTITIES

President Truman's verweer tegen het Amerikaanse protectionisme.

De verklaring van President Truman ¹⁾, waarin de aanbeveling van de Tariff Commission tot verhoging van het invoerrecht op Zwitserse horloges met 50 pCt wordt verworpen, is een belangrijk document. De betekenis er van gaat verre uit boven dit speciale geval.

Volgens Sectie 7 van de Trade Agreement Extension Act van 1951 (de zgn. „escape clause”), kan elke industrie, als zij meent benadeeld te worden of dat gevaar dreigt, dat zij benadeeld zal worden door tariefverlagingen welke verkregen zijn door onderhandelingen met een ander land (when the imports are causing or threatening serious injury to domestic industry), bij de Tariff Commission haar beklag doen. De Amerikaanse horloge-industrie voelde zich, evenals vele andere industrieën, bedreigd door de buitenlandse concurrentie (Zwitserse industrie) en wendde zich enige tijd geleden tot de Tariff Commission om bescherming.

Drie leden van deze commissie vonden, dat de Amerikaanse horloge-industrie ernstig nadeel ondervindt van de Zwitsers; drie leden waren het hier niet mee eens. Evenwel kwamen vier leden tot de overtuiging, dat er een *gevaar* van ernstig nadeel voor de Amerikaanse horloge-industrie bestaat; twee leden ontkenden dit. President Truman weigerde de aanbeveling van de meerderheid te aanvaarden.

¹⁾ In een brief van 14 Augustus jl. aan twee leden (Democraten) van de Tariff Commission.

Bij deze voor Europa zo welkome beslissing moet men niet uit het oog verliezen, dat een goed ontwikkelde horloge-industrie, met het oog op de defensie, een essentiële voorwaarde is voor een land als de Verenigde Staten.

In zijn argumentering wees President Truman op het grotere gebruik van horloges in de Verenigde Staten. Wel is de Zwitserse invoer gestegen, en is het aandeel van de Zwitserse horloges op de Amerikaanse markt groter dan tevoren, maar in de zestien jaren, die verlopen zijn sedert de Verenigde Staten met Zwitserland een handelsverdrag hebben gesloten, is de afzet van horloges op de Amerikaanse markt verviervoudigd en heeft de Amerikaanse horloge-industrie zich aanzienlijk uitgebreid.

Het bewijs dat President Truman levert is interessant. Ernstig nadeel (serious injury), aldus zijn argumentering, betekent een verlies. Dit kan zijn dalende productie, geringere werkgelegenheid, lagere lonen, lagere winsten, of verliezen op kapitaal. De commissie echter, zo vervolgt de Verenigde Staten, vindt dat er ernstig nadeel bestaat als de binnenlandse industrie niet in staat is datgene te bereiken, wat zij zou wensen, maar nooit bezeten heeft, ondanks het feit dat zij omvang is gemeten naar de gebruikelijke maatstaf van omvang van de productie, winsten, lonen en werkgelegenheid.

Het verweer van President Truman is een bevestiging van het streven van de huidige Regering de buitenlandse economische politiek te handhaven. De President legt in zijn verklaring daarom de nadruk op het fundamentele doel van het programma van wederzijdse handelsovereenkomsten om de in- en uitvoer te vergroten. Voor Europa is van belang, dat de President zijn weigering ook in verband brengt met de noodzaak van een crediteurland tot grotere invoer. Het vraagstuk van de dollarschaarste is daarmee onmiddellijk verbonden. „Under present world conditions the limiting factor on the United States exports is a general lack of dollars in the hands of the people who are anxious to buy American goods. Expansion of our imports is therefore an objective of high priority”.

De beslissing van President Truman is niet een incidenteel geval. Het is een bewijs van de gezindheid van de huidige Administratie tegen het toenemende protectionisme in de Verenigde Staten, dat zijn kop opsteekt in een periode van een uiterst gunstige conjunctuur. Het betekent niet, dat de bovengenoemde „escape clause” nooit zal worden toegepast. De President zegt echter duidelijk, dat indien de Verenigde Staten verlies van vertrouwen in haar leiderschap wenst te voorkomen, iedere nieuwe handelsbelemmering volkomen gerechtvaardigd moet zijn. Daarom neemt deze gunstige beslissing niet alle vrees van de Europese landen voor nieuwe handelsbelemmeringen weg. Dit blijkt ook hieruit, dat de President enige dagen na deze beslissing de verhoging van het invoerrecht op gedroogde vijgen op grond van bovengenoemde „escape clause” goedkeurde, waardoor vooral Griekenland en Turkije worden getroffen.

De recente maatregel van de Bank of England

Handelskringen in Engeland en op het Continent zijn kortelings in beroering gebracht door het belangrijke besluit van de Bank of England, om aan ingezetenen tijdelijk de gelegenheid te geven als principalen de meeste d.i.f. te verkopen naar de bij de E.B.U. aangesloten landen, tegen betaling in de valuta van dat land, met een minimum winst van 2 pCt plus bankkosten ($\frac{1}{4}$ pCt) plus eventueel te betalen commissie aan het buitenland. Staal, katoen en grondstoffen, die toegewezen worden door de Internationale Grondstoffen Raad te Washington, zoals nikkel, mangaan, zwavel, etc., vielen niet onder deze regeling.

De reden van de nieuwe maatregel was het feit, dat Engeland geen crediet meer had in de E.B.U. en dus a zijn schulden in goud, resp. in dollars moest afdekken. Hierdoor was ook de E.B.U. voor Engeland een dollar-gebied geworden. Door de genomen maatregel werd de export, zij het van dollargoederen, naar de E.B.U. verhoogd, waardoor het steeds groeiende deficit zou afnemen, wat evenzo grote besparing in goud betekende, terwijl er bovendien een winst van ca 3 pCt in E.B.U.-valuta, dus in goud, voor Engeland uit zou resulteren.

Het stond echter van te voren vast, dat dit spel slechts gespeeld kon worden tot het Engelse deficit het punt zou bereiken, waarop de schuld aan de E.B.U. nog slechts voor 80 pCt in goud af te dekken was. Immers, indien dit punt bereikt werd, zou een verkoop ter waarde van \$ 100 slechts een schuldvermindering van \$ 80 betekenen, aangezien voor 20 pCt crediet wordt verstrekt.

De van officiële zijde uitgesproken verwachting, dat de 5de tranche van het Engelse quotum in de E.B.U. niet voor het einde van het jaar bereikt zou worden en dat de maatregel wel enkele maanden van kracht zou blijven, is door de feiten op ontstellende wijze beschaamd.

Niet alleen de Engelse transitohandelaar zag een nieuwe mogelijkheid tot zaken doen; ook het Continent vond in deze maatregel een reddingsboei, die het in staat stelde het hoofd boven water te houden in de strijd tegen de dollarschaarste. Het werd immers mogelijk, tegen betaling van een zeer geringe premie, eigenaar te worden van relatief goedkope dollargoederen, welke voordien slechts tegen betaling van een premie van 10 à 12 pCt en hoger gekocht konden worden.

De Engelse handelaar, die als principaal handelde, moest eerst een vergunning voor de aankoop van dollar-goederen in de vergunning hebben, alvorens hij offertes aan het Continent kon maken. Hierbij kwam, dat velen wisten, dat de vergunningen tijdelijk zouden worden afgegeven en slechts tot een beperkt bedrag. Daarom werden zoveel mogelijk aanvragen ingediend om bij de verdeling een zo groot mogelijk aantal kansen te hebben. Het resultaat was dan ook, dat in enkele dagen tijds de Bank of England overstromd werd met aanvragen, die een enorm bedrag vertegenwoordigden.

Een week na afkondiging van de maatregel moest worden bekendgemaakt, dat deze voor een maand werd opgeschort, daar men vreesde het punt bereikt te hebben, waarop het Engelse deficit in de E.B.U. slechts voor 80 pCt in goud afgedekt moest worden. Er was inmiddels voor ongeveer \$ 150 mln aan vergunningen uitgegeven, o.a. voor tabak, graan, huiden, etc., waarbij men blijkbaar eerder was uitgegaan van het principe wie het eerst komt, wie het eerst maalt, dan van een bepaalde goederenlijst of winstmarge. Zo werd bijv. een vergunningsaanvraag voor de aankoop van Canadese gerst met een verkoop naar West-Duitsland op Maandag goedgekeurd, terwijl een gelijklopende aanvraag op Dinsdag ingediend, werd afgewezen. Het deel van de aanvragen, dat niet meer in behandeling kon worden genomen, werd geretourneerd met de mededeling, deze na een maand eventueel opnieuw in te dienen. Tevens werd medegedeeld, dat in het vervolg geen vergunningen meer werden afgegeven voor de aankoop van dollargranen, aangezien deze het grootste deel van de vergunningsaanvragen uitmaakten.

De moeilijkheid waarvoor men thans staat is, dat niemand weet tot welk een bedrag de toegestane transacties inderdaad gerealiseerd zullen worden. Het geringe (verplichte) winstpercentage zal zeker de afwikkeling vergemakkelijken. Daar de vergunningen een maand geldig zijn, kan de Bank of England pas half September constacteren hoe groot de effectieve aan- en verkooptransacties geweest zijn en aan de hand van de dan bekende maandafrekening in de E.B.U. over Augustus bepalen of de maatregel al dan niet opnieuw in werking treedt.

De gebeurtenissen gingen niet onbemerkt voorbij aan de Nederlandse transitohandel. Na het bekend worden van de in Engeland genomen stappen viel de koers van de compensatiedollar door een plotselinge vraagvermindering snel terug, aangezien thans verscheidene zaken goedkoper via Engeland konden worden afgesloten. Enkele dagen bleef de koers laag, om na bekendmaking van het opschorten van de maatregel een weinig aan te trekken. De oorspronkelijke koers werd echter niet meer bereikt. Een verklaring hiervoor kan zijn, dat door de Engelse maatregel een groot aantal transacties met een aankoop in Amerika en een verkoop naar de E.B.U.-landen, in plaats van over het Continent, nu over Londen zullen worden afgewikkeld. Daardoor stagneert de vraag naar de compensatiedollar (o.a. in Nederland), hetgeen een druk op de koers geeft.

Daartegenover staat, dat door die lage koers transitozaken met een aankoop in de E.B.U.-landen en een verkoop naar Amerika onaantrekkelijk worden, aangezien de Nederlandse transitohandelaar door de lage premie die hij op de compensatiedollar maakt, slechts een gering discount kan geven aan de Amerikaanse kopers. Hierdoor zal de creatie van compensatiedollars minder worden en zodoende de vraagvermindering gedeeltelijk compenseren.

Het feit echter, dat de mogelijkheden in Nederland voor transitozaken uitgebreider zijn dan in Engeland, waar bepaalde goederen zijn uitgesloten, zal zeer zeker een stimulerende invloed op de vraag en daardoor op de koers uitoefenen. Een recent voorbeeld hiervan is een Duitse „Ausschreibung” van DM 12 mln voor graan in transitio via Nederland, omdat deze transactie niet meer over Londen mogelijk was, door de bepaling, dat voortaan geen vergunning meer zouden worden afgegeven voor de aankoop van dollargranen. Hierdoor zal de premie in Nederland toch altijd wel iets boven de minimum commissie in Engeland blijven liggen.

Het is zeker, dat de maatregel van de Bank of England een zware druk heeft gelegd op de koers van de compensatiedollar en dit wel weer zal doen, zodra de maatregel weer effectief mocht worden.

De algemene opinie inzake de transferabele sterling was, dat door de nieuwe maatregel de aanwendingsmogelijkheden van sterling groter zouden worden, waardoor meer via de officiële markt tegen de koers van ca \$ 2,80 zou worden aangeboden en minder op de vrije markt te New York. Volgens deze opvatting zou de koers van het transferabele pond dus stijgen. Deze koers, die als gevolg van het schaarser worden van transferabele sterling door de Engelse importbeperkingen en door een scherper wordende controle op de „cheap-sterling” transacties bij \$ 2,67 lag, liep echter niet op. Integendeel, tegelijk met een daling van de officiële noteringen te Londen, als gevolg van een grotere vraag naar dollars in verband met de nieuwe mogelijkheden, begon ook de koers van het transferabele pond terug te lopen. De oorzaak hiervan is zeer moeilijk vast te stellen. Een verklaring zou echter het volgende kunnen zijn. Na de begrotingsrede van de Engelse Minister van Financiën in Maart van dit jaar, begon de koers van het transferabele pond te New York op te lopen, nadat deze maanden om de \$ 2,40 had geschommeld. De spectaculaire stijging tot \$ 2,67 heeft o.a. de veronderstelling doen rijzen, dat de Bank of England, door middel van een stroman, zelf transferabele sterling opkocht tegen dollars (met een discount van gemiddeld 7 pCt) om met deze sterling haar tekort in de E.B.U. te verminderen. Het is mogelijk, dat zekere groepen een dergelijke handelwijze hebben afgekeurd en dat men daarom het systeem invoerde, waarbij, via goederentransacties, dollars werden omgezet in E.B.U.-valuta tegen betaling van een premie van 3 pCt. Hierdoor trad de Bank of

England niet meer op als koper, hetgeen onmiddellijk de koers van het transferabele pond heeft doen dalen. Bovendien zal men in het oog moeten houden, dat, waar kapitaalbewegingen van het sterlinggebied naar het dollargebied langs officiële weg practisch niet mogelijk zijn, deze zich voornamelijk in de sector van de transferabele sterling afspelen. Een koersdaling van het transferabele pond zou kunnen duiden op een hernieuwde vlucht uit sterling.

Als we tenslotte het verloop van de gebeurtenissen samenvatten, dan komen we tot de volgende conclusie:

- a. Engeland heeft een groot bedrag harde valuta omgezet tegen E.B.U.-valuta met een winst van 2 à 3 pCt. Gezien het feit, dat vele landen bereid waren geweest een hogere premie te betalen om de dollargoederen te betrekken kan men de maatregel als niet-verantwoord beschouwen.
- b. Niet alleen de koers van het officiële pond te Londen is gedaald, waardoor een verlies aan dollaropbrengsten ontstaat bij de verkoop van sterlinggoederen maar ook de koers van transferabele sterling daalde en wel van \$ 2,67 tot \$ 2,60, d.i. bijna 3 pCt. Dit laatst heeft tot gevolg, dat de „cheap-sterling” transacties, waarbij Engelse goederen met een discount naar Amerika verkocht worden, zonder dat Engeland hiervoor dollars ontvangt, weer attractief beginnen te worden. Het dollarverlies, dat ten gevolge hiervan geleden wordt, kan tezamen met een daaruit voortvloeiende vlucht uit sterling door angst voor een devaluatie, aanleiding geven tot een verdere afnemering van de deviezenreserves.
- c. Het vertrouwen in het pond is verzwakt, doordat deze belangrijke maatregel na een week moest worden opgeschort. Het grote publiek werd er op attent gemaakt hoe zwak het pond eigenlijk tegenover de dollar staat en hoe ver men nog van een convertabiliteit verwijderd is.
- d. Of de mogelijkheid om via Engeland dollargoederen aan te kopen, die voordien als gevolg van de dollarschaarste tegen hogere prijzen uit landen met zwakke valuta betrokken werden, een prijsverlaging op de goederenmarkten van die landen teweeg brengt, dient te worden afgewacht.

De nadelige gevolgen van de genomen maatregel worden waarschijnlijk niet gecompenseerd door de opbrengst van de commissie van ca 3 pCt die in Engeland gemaakt is, tezamen met eventuele inkomsten uit vrachten, verzekering, enz. Het is merkwaardig, dat de getroffen regeling, die volgens de autoriteiten enkele maanden van kracht zou blijven, plotseling opgeschort moest worden. Dit heeft de indruk gewekt, dat de verantwoordelijke personen geen besef hebben gehad van de gevolgen van dit nieuwe systeem. Men vraagt zich af, waarom zij, na het slagen van enkele suikertransacties, die op bovenstaande manier afgewikkeld werden, het plan op zo een ondoordachte wijze hebben opgezet, wetende hoe groot de dollarnood in Europa was.

Rotterdam.

Drs J. SCHROK, Nzn.

BOEKBESPREKING

Mr G. M. Greup: De Rijnverbinding-van Amsterdam en haar geschiedenis. In opdracht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam uitgegeven ter gelegenheid van de ingebruikneming van het nieuwe Amsterdam-Rijnkanaal. Uitgever H. J. W. Becht, Amsterdam 1952, 203 blz.

Nu de voltooiing van een passende Amsterdam-Rijnverbinding na vele decennia van discussies, plannen en vertragingen achter ons ligt, kon het welhaast niet anders dan

gewenst worden geacht de historie van de Amsterdamse Rijnvaart in een waardig geschrift vast te leggen. De schrijver heeft zich met grote minutieusheid van deze taak gekweten. Uit de studie blijkt hoe oud de handels- en verkeersbetrekkingen tussen Amsterdam en het stroomgebied van de Rijn zijn, alhoewel de oorsprong van Amsterdams groothandel onmiskenbaar in Noord-Duitsland lag.

Zolang de binnenvaart met het achterland werd uitgevoerd door primitieve en langzame beurtschepen, werden over een gebrekkige verkeersweg geen klachten, gehoord Koning Willem I was eigenlijk de eerste magistraat die een open oog had voor verbeteringen in de vaarwegen. Door zijn toedoen kwam in 1824 de Keulse Vaart tot stand; tevens werd, om de scheepvaartbezwaren op de Lek en de Neder-Rijn te ontgaan, het Zederikkanaal door de Betuwe naar Gorinchem gegraven.

Van dat ogenblik af begint eigenlijk Amsterdams strijd om een goede kanaalverbinding met de Rijn. In de eerste helft van de negentiende eeuw gingen Amsterdam en Rotterdam, wat hun Rijnverkeer betreft, vrijwel gelijk op; toen echter bleek, dat de gunstige geografische positie de Maastad weldra een voorsprong gaf, werden Amsterdams klachten luider en luider. Was Amsterdams aandeel in het verkeer bij Lobith in de periode van 1840 tot 1844 31 pCt van het verkeer stroomopwaarts en 12 pCt van het verkeer stroomafwaarts, in de periode van 1875 tot 1877 daalden deze percentages respectievelijk tot 3 en 4.

Vooraf de opening van het Noordzeekanaal in 1876 maakte de toestand onhoudbaar. Het regende dan ook nieuwe plannen, waarvan er een twaalfal in het boek worden behandeld. Zo komt dan uiteindelijk in 1892 het Merwedekanaal tot stand. De ontevredenheid over de loop en de capaciteit van het kanaal, een gevolg van de aldoor grotere eisen, die de scheepvaart stelde, deed Amsterdam een nieuwe lijdensweg gaan alvorens het Amsterdam-Rijnkanaal in 1952 werd geopend.

De schrijver van dit prachtig uitgevoerde werk, dat van vele schetskaarten en foto's is voorzien, heeft het in hoofdzaak bij een beschrijving gelaten. Daardoor is het boek, vooral in de laatste hoofdstukken, een compilatie van feiten, cijfers, rapporten en meningen geworden, welhaast zonder enige analyse en conclusie. Wat wij in de economische geschiedenis hebben gewaardeerd — en wijlen Prof. Dr Z. W. Sneller was daarin een kunstenaar — is de samenvatting, waardoor een complex van feiten als het ware gaat leven. Ondanks het voortreffelijke werk, dat in dit boek is geleverd, zijn wij toch van oordeel, dat de schrijver er niet geheel in is geslaagd zijn stof door analyse en samenvatting boven een feitelijke beschrijving te verheffen.

Rotterdam.

P. VAN ZUUREN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Voor de eerste maal in een periode van meer dan een jaar was gedurende de verslagweek op de geldmarkt de invloed van ultimokrapte zo groot, dat de callrente een stijging onderging. Op 28 Augustus werd deze rentevoet n.l. verhoogd van het minimum van $\frac{1}{2}$ pCt tot $\frac{3}{4}$ pCt. De vermindering van het aanbod van callgeld hangt samen met de door de banken de laatste maand gevoerde politiek, de door hen aangehouden hoeveelheden liquide middelen enigszins te verminderen. Per 18, resp. 25 Augustus bedroegen bijv. de (renteloze) saldi van banken bij De Nederlandsche Bank f 35 resp. f 55 mln; tegen in de daaraan voorafgaande weken f 96, f 68 en f 88 mln. Wellicht wordt hierbij een rol gespeeld door de vrees, dat het beschikbaar stellen van schatkistpapier te zijner tijd wel eens geheel zou kunnen worden stopgezet, in welk geval de banken voor hun liquide middelen nagenoeg geen emploti meer zouden

hebben. Vooralsnog is van een dergelijke stopzetting uiteraard geen sprake; gedurende de gehele verslagweek gaf De Nederlandsche Bank uit haar portefeuille de gevraagde termijnen schatkistpromessen en -biljetten op onbeperkte schaal af.

Ook de marktdisconto's voor schatkistpapier weerspiegelden de krapte enigszins. Papier met een looptijd van 5-11 maanden werd tegen het einde van de week aangeboden tegen 1 pCt, m.a.w. tegen hetzelfde disconto, waartegen nieuw jaarspapier wordt afgegeven, welk laatste-verschijnsel vaak in vrij krappe geldmarkten valt waar te nemen.

De kapitaalmarkt.

De stabiliteit van het aandelenkoersniveau werd ook gedurende de verslagweek niet doorbroken; het algemene indexcijfer bedroeg per 29 Augustus 135,7 tegen 136,0 op 1 Augustus jl.

Op de obligatiemarkt mogen gemeentelijke guichet-obligatie-emissies op de voorwaarden van het rentegamma (meestal $4\frac{1}{4}$ pCt rente bij een gemiddelde looptijd van 20 jaar, in enkele gevallen $3\frac{1}{2}$ pCt rente met aflossing ineens na 6 jaar) zich nog steeds in een zeer grote belangstelling verheugen, zowel bij de geldnemers als bij de geldgevers. De belangstelling van de zijde der geldnemers is grotendeels toe te schrijven aan de eis, dat de gemeenten langdurige investeringen slechts met voor lange termijn opgenomen gelden mogen financieren, en voorts vermoedelijk aan het gevoelen bij deze geldnemers, dat de consolidatiemogelijkheden in de toekomst wel weer eens zouden kunnen afnemen. Zo groot is het consolidatiestreven, dat bijv. de Gemeente Amsterdam enige tijd geleden lang geld opnam, dat pas het volgend jaar voor investeringsdoeleinden nodig zal zijn. Nadat de laatste tijd vele der aangeboden leningen, meestal ter grootte van f 1 mln à f 3 mln elk succes hadden, kondigde gedurende de verslagweek de Gemeente Rotterdam de uitgifte van een $4\frac{1}{4}$ pCt lening, groot f 15 mln aan.

De bereidheid der geldgevers tot deze kapitaalverstreking, anderzijds, is zo groot, dat sommige institutionele beleggers momenteel zelfs meer schijnen te beleggen, dan hun aanwezige liquide middelen hun toestaan, waartoe dan de hulp van banken wordt ingeroepen. Bij deze beleggers bestaat blijkbaar de verwachting, dat hetzij door een wijziging in ongunstige zin van de voorwaarden van het rentegamma, hetzij door een „natuurlijke" daling van de rentestand, de kans om op de huidige condities geld uit te lenen, binnenkort voorbij zou kunnen gaan.

Aand. indexcijfers.	22 Aug. 1952	29 Aug. 1952
Algemeen	135.4	135.7
Industrie	189.9	191.0
Scheepvaart	152.7	152.6
Banken	121.2	120.9
Indon. aand.	44.2	44.0
Aandelen.		
A.K.U.	143 $\frac{3}{4}$	151
Philips	152 $\frac{3}{4}$	155
Unilever	174 $\frac{1}{2}$	173
H.A.L.	145	142 $\frac{1}{2}$
Amsterd. Rubber	79 $\frac{1}{4}$	79
H.V.A.	94 $\frac{1}{2}$	92
Kon. Petroleum	323 $\frac{3}{4}$	320 $\frac{1}{2}$
Staatsfondsen.		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	75 $\frac{11}{16}$	74 $\frac{7}{8}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	917 $\frac{1}{16}$	909 $\frac{9}{16}$
3 pCt Invest. cert.	92 $\frac{9}{16}$	91 $\frac{1}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1951	96 $\frac{1}{8}$	96
3 pCt Dollarlening	95	94 $\frac{1}{2}$
Diverse obligaties.		
3 $\frac{1}{2}$ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	95	94 $\frac{1}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Bataafsche Petr.	97 $\frac{3}{4}$	97 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Philips 1948	95 $\frac{5}{8}$	95 $\frac{5}{8}$
3 $\frac{1}{4}$ pCt Westl. Hyp. Bank	90	90

J. C. BREZET

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening courant
28 Juli '52	1.339.099	1.564.693	5.006	328.926	34.125
4 Aug. '52	1.338.718	1.563.166	5.318	362.887	35.491
11 Aug. '52	1.338.800	1.628.815	5.013	380.479	35.997
18 Aug. '52	1.236.228	1.678.683	5.203	377.332	33.633
25 Aug. '52	1.235.855	1.718.400	5.289	385.005	38.160
1 Sept. '52	1.235.971	1.803.541	5.410	373.991	41.779

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening courant					Andere saldi van niet-ingezetenen
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzonder. rekening	Saldo voortvloeiende uit betalings-accorden		
28 Juli '52 ..	2.932.122	2.153.689	700.293	1.062.370	67.134	87.540	
4 Aug. '52 ..	2.953.754	2.186.395	753.095	1.062.370	74.747	87.271	
11 Aug. '52 ..	2.902.151	2.272.512	826.156	1.062.370	63.012	87.511	
18 Aug. '52 ..	2.891.012	2.187.110	808.712	1.062.370	54.071	87.481	
25 Aug. '52 ..	2.912.695	2.170.449	761.436	1.062.366	52.941	85.229	
1 Sept. '52 ..	2.988.177	2.103.903	677.846	1.098.900	57.849	88.050	

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegood op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalings-accorden	Handelspapier op België en overheidstitelen	Voorschotten op overheidsfondsen
10 Juli 1952	33.469	1.002	24.825	16.847	279
17 Juli 1952	36.760	2.417	16.719	13.115	314
24 Juli 1952	36.760	2.079	17.006	12.931	195
31 Juli 1952	36.760	1.903	17.300	14.742	469
7 Aug. 1952	36.760	1.815	17.413	14.877	232
12 Aug. 1952	36.760	1.710	17.434	14.349	216
21 Aug. 1952	36.760	1.640	16.906	13.275	267

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldo:					Verbintenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam.w.	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	
10 Juli 1952	184	96.265	5	1.328	391	1.375	1.248	801
17 Juli 1952	181	96.000	7	1.432	408	1.417	555	779
24 Juli 1952	193	95.602	3	1.433	478	1.154	708	763
31 Juli 1952	188	97.175	5	1.449	493	1.614	827	767
7 Aug. 1952	173	97.188	3	1.395	369	1.450	923	771
12 Aug. 1952	193	96.443	5	1.455	462	1.314	1181	781
21 Aug. 1952	204	95.372	5	1.388	353	1.314	766	794

N.V. BELEGGING MAATSCHAPPIJ VOOR SOCIALE FONDSEN

De afdigtprijs per aandeel van f 1.000.— nominaal is op ultimo Augustus vastgesteld op f 1.119,69, tegen welke koers voor statutair toegelaten fondsen toetreding openstaat tot en met 9 September a.s.

De Directie:

N.V. Hollandsche Belegging en Beheer Maatschappij,
Keizersgracht 706 - Amsterdam - Telefoon 35173, 35634.

Abonneert U op de E.-S.B.

GEMEENTE LOSSER

Uitgifte van

f. 2.000.000.- 4 1/4⁰/o 30-jarige obligatiën.

Grootte der stukken nom. f. 1.000.— aan toonder.

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

VRIJDAG, 5 SEPTEMBER 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.,

bij de kantoren van de

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V. en
INCASSO-BANK N.V.

te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravénhage, Enschede en Losser,

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 29 Augustus 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Losser, 29 Augustus 1952.

Burgemeester en Wethouders
der Gemeente Losser.

GEMEENTE DRUTEN

Uitgifte van

f. 1.000.000.- 4 1/4⁰/o 30-jarige obligatiën.

Grootte der stukken nom. f. 1.000.— aan toonder.

De ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën zal zijn opengesteld op

MAANDAG, 8 SEPTEMBER 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.,

bij de kantoren van de

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V. en de
INCASSO-BANK N.V.

te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravénhage en Nijmegen,

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 1 September 1952. Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Druten, 1 September 1952.

Burgemeester en Wethouders
der Gemeente Druten.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
126 kantoren in Nederland
Azië en Oost-Afrika
New York Londen

Voorlichting op financieel en
economisch gebied
Alle bankzaken

vacatures

CPD

Bij een Ministerie wordt gevraagd:

ECONOOM

Taak: researchwerk op het gebied van de volkshuisvesting, o.a. bepaling van de woningbehoeften, kwantificerende prognose's, woningdifferentiatie, grondslagen voor financiering e.d. Soll. onder motto D/S.S.E.O. 51 aan de

CENTRALE PERSONEELSDIENST

BEZUIDENHOUT 15 DEN HAAG

Bij de N.V. KATOENFABRIEKEN
v/h ARNTZ, JANNINK & CO.
te GOOR

is de plaats vacant van

FINANCIEEL EN COMMERCIEEL DIRECTEUR

Gegadigden moeten over een ruime ervaring beschikken ten aanzien van de financiële en commerciële leiding van een onderneming, bij voorkeur bekend zijn met de textielbranche en omstreeks 40 jaar oud zijn. Bereidheid tot het eventueel ondergaan van een psychologisch onderzoek wordt verlangd.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven met uitvoerige omschrijving van levensloop te zenden aan de Directie van de N.V. Katoenfabrieken v/h Arntz, Jannink & Co, Waterstraat 15, Goor.

GROTE FINANCIËLE INSTELLING

zoekt een

MEDEWERKER voor de beleggingsafdeling

Vereist: tenminste middelbare opleiding. (Eventueel een begaafd werkstudent). Leeftijd 23 tot 30 jaar. Ervaring op het gebied van balansanalyse en effectenbelegging strekt tot aanbeveling. Bij gebreken geschiktheid biedt deze werkring de mogelijkheid voor een interessante levenspositie. Candidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek.

Eigenhandig (niet met ballpoint) *geschreven* brieven met *volledige* inlichtingen over leeftijd, opleiding en praktijk en vergezeld van twee recente pasfoto's (van voren en opzij) vóór 15 September 1952 aan de Nederlandse Stichting voor Psychotechniek, Witte-vrouwenkade 6, Utrecht, onder nummer
ESB 70051

De sollicitaties zullen strikt vertrouwelijk worden behandeld, terwijl brieven van kandidaten uit het betreffende bedrijf niet zullen worden doorgezonden.

Adverteer regelmatig

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgende nummer dienen Dinsdag a.s. in ons bezit te zijn

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

LARGE AMERICAN COMPANY

in the chemical field at The Hague, has opening for

Assistant to Sales-Manager

Requirements: Age 25-35; good schooling (university education preferred) ready command of English, French and German. Commercial experience a recommendation.

Applications with full particulars and photograph invited under letters P.P.N., to Nijgh & van Ditmar, Parkstraat 27, The Hague.

beschikbare krachten

ALLEENSTAAND HEER,

41 jaar, pas gerepatrieerd uit Indonesië, laatstelijk procuratiehouder bij Cultuurmaatschappij, waaraan ruim twaalf jaar verbonden geweest, wenst zich blijvend in Nederland te vestigen,

zoekt behoorlijke functie

met gelegenheid tot initiatiefontplooiing.

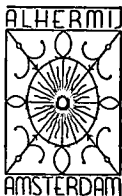
Vlotte representatieve persoonlijkheid.

Goed stylist en organisator.

Gewend leiding te geven.

Dipl. 5-j. H.B.S., Praktijkdiploma's in Boekhouden, Frans, Duits en Engels. Beheerst tevens Spaans en steno. Alle rijbewijzen.

Brieven aan Postbus 465, Amsterdam.

ALGEMEENE HERVERZEKERING MIJ N.V., in het verlangen het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van Excess of Loss en Stoploss Herverzekering te stimuleren, schrijft een

PRIJSVRAAG

uit.

Krachtens deze Prijsvraag zullen prijzen worden toegekend aan de auteurs van de drie beste bijdragen op het gebied van de actuariële en statistische techniek van het

Excess of loss Herverzekeringscontract

De prijzen bedragen: 1e prijs £ 150, 2e prijs £ 50, 3e prijs £ 25, tegenwaarde te betalen in de valuta van het land van de winnaar.

De toekenning der prijzen geschiedt door de Directie van de Algemeene Herverzekering Maatschappij N.V., bijgestaan door een jury samengesteld uit internationale experts.

Verdere prijzen kunnen eventueel worden toegekend.

Laatste datum voor het inzenden van bijdragen: 30 Januari 1953.

Voor nadere inlichtingen wende men zich tot het Prijsvraagsecretariaat van de Algemeene Herverzekering Maatschappij N.V., Herengracht 388, Amsterdam-C.

Wij betalen

Nwe HAVENWEG 13
TELEFOON 20581

steeds de hoogste prijzen!

N.V. WERF GUSTO v/h FIRMA A.F. SMULDERS

gevestigd te Schiedam.

Uitgifte

van

f. 2.000.000.- 4 1/2 0/0 20-jarige obligatiën,
in stukken van nominaal f. 1.000.— aan toonder,
tot de koers van 100 pCt.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte is opengesteld op

Vrijdag, 5 September 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Schiedam, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 29 Augustus 1952.

Exemplaren van het prospectus, inschrijvingsbiljetten en afdrucken der Trustacte, alsmede - tot een beperkt aantal - exemplaren der statuten en van het laatste jaarverslag zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 29 Augustus 1952.

AMSTERDAMSCHER BANK N.V.

Een symbool
van veiligheid!

De volmaakte combinatie van gezins- en oudedagsverzorging
met of zonder invaliditeitsdekking, vindt U in onze

Perfect-Polis

Vraagt brochure

**ZWITSERSCHE MAATSCHAPPIJ VAN
LEVENSVZERZEKERING EN LIJFRENTTE**

Kantoor voor Nederland: HERENGRACHT 514, AMSTERDAM-C., TELEF. 64484

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

AMSTERDAM-C. • HEERENGRACHT 450

Alle Bankzaken

INTERNATIONAAL HANDELSCONTACT
FINANCIERING VAN DE BUITENLANDSE HANDEL

UNIE VAN GRONINGER GEMEENTEN

(Gemeenschappelijke kapitaalsvoorziening Unie van Groninger Gemeenten)
gevestigd te Ulrum

Uitgifte

van

f. 10.000.000.- 4 1/4 pCt. 30-jarige obligatiën,

in stukken van nom. f. 1.000.— aan toonder,
waarvan f. 2.000.000.— obligatiën op inschrijvingsvoorwaarden zijn geplaatst.

Hoofdsom en rente van deze lening worden hoofdelijk gegarandeerd
door vijftien, in de Provincie Groningen gelegen, gemeenten.

De ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde obligatiën,
zal zijn opengesteld op

Maandag, 8 September 1952,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.,

bij de kantoren van de

**AMSTERDAMSCHER BANK N.V.,
LABOUCHERE & Co. N.V. en
MESDAG & ZONEN'S BANK N.V.**

te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Groningen, Bedum, Leens, Middell-
stum, Uithuizen en Veendam, voor zover aldaar gevestigd, op de voorwaarden
van het prospectus van uitgifte d.d. 1 September 1952. Exemplaren van het
prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij genoemde kantoren verkrijgbaar.

Ulrum, 1 September 1952.

Unie van Groninger Gemeenten

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

ECONOMISCH-STATISTISCHE
BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch
Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter
de Hoochstraat 5, Rotterdam
(West)

Telefoon Redactie en Admini-
stratie 38040. Giro 8408.

Bankiers:

R. Mees en Zoonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België:
Seminarie voor Gespecialiseer-
de Economie, 14, Universiteits-
straat, Gent.

Abonnementen: Pieter de
Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Abonnementsprijs, franco per
post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese
Rijksdelen (per zeepost) f 26.-,
overige landen f 28.- per jaar.
Abonnementen kunnen ingaan
met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo
van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Ne-
derland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam (W.)

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffen-
de advertenties te richten aan
de Firma H. A. M. Roelants,
Lange Haven 141, Schiedam
(Telefoon 69300, toestel 6).
Advertentietarief f 0.43 per
mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures”
en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele ko-
lom). De administratie behoudt
zich het recht voor om adver-
tenties zonder opgaf van
redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cts.